

KOMPENDIUM

OBLIGATIONSRET

2. del

KROMANN
REUMERT

FORORD

Dette kompendium er udarbejdet til brug for andetårsstuderende ved Det Juridiske Fakultet, Københavns Universitet, i faget Obligationsret. Kompendiet kan dog anvendes af alle, der beskæftiger sig med obligationsret, uafhængigt af lærestalt og lærebogsgrundlag.

Formålet med kompendiet er at give et kortfattet, systematisk overblik over de centrale dele af obligationsretten, og kompendiet er bygget op omkring hovedprincipperne for obligationsretten, herunder obligationsrettens begrebsverden, forpligtelsers indhold, mangler og misligholdelsesbeføjelser.

Kompendiet er baseret på "Obligationsret 1. del", 6. udgave (2019), "Obligationsret 2. del", 5. udgave (2019), af Torsten Iversen (bearbejdning af Bernhard Gomards bøger af samme navn), "Lærebog i Obligationsret II", 4. udgave (2014), af Bo von Eyben m.fl. og "Om retten og pligten til naturalopfyldelse" (2013), af Kim Frost. Kompendiet er alene baseret på en beskrivelse af udvalgte afsnit af obligationsrets-bøgerne og erstatter således ikke pensum i faget Obligationsret, men skal alene ses som et supplement eller læsevejledning hertil.

Kommentarer, forslag til forbedringer af kommende udgaver og lignende modtages gerne via e-mail til: lill@kromannreumert.com.

Der tages forbehold for senere ændringer og tilføjelser til kompendiet, som vil blive offentliggjort på vores karriereside, www.kromannreumert.com/Karriere/Jurastuderende.

Kromann Reumert ©

5. udgave, 1. oplag

INDHOLDSFORTEGNELSE - 2. DEL

1. NATURALOPFYLDELSE	6
1.1 KRAV PÅ NATURALOPFYLDELSE	6
1.2 UGYLDIGHED, UVIRKSOMHED OG OPFYLDELSESHINDRINGER	6
1.3 UMULIGHED OG FORCE MAJEURE	8
1.4 NATURALOPFYLDELSE ER MERE BYRDEFULDT END ERSTATNINGSPLIGT	8
1.5 OPFYLDELSE AF AFTALER AF PERSONLIG KARAKTER	9
1.6 TABSBEGRÆNSNING OG NATURALOPFYLDELSE.....	10
1.7 AFHJÆLPNING, OMLEVERING OG EFTERLEVERING	11
2. SAMTIDIGHEDSGRUNDSÆTNING OG TILBAGEHOLDSRET	15
2.1 DETENTIONSRET	15
2.2 RETENTIONSRET SOM FØLGE AF SAMTIDIGHEDSGRUNDSÆTNINGEN	15
2.3 RETENTIONSRET I KRAFT AF KONNEKSITET.....	16
2.4 FRAVIGELSER AF SAMTIDIGHEDSGRUNDSÆTNINGEN	17
2.5 SAMTIDIGHED I LØSØREKØB.....	17
2.6 SAMTIDIGHED I KØB AF FAST EJENDOM	19
2.7 SAMTIDIGHED I ENTREPRISE	19
2.8 VEDVARENDE SKYLDFORHOLD.....	19
3. OPHÆVELSE	20
3.1 BEGREBET OPHÆVELSE	20
3.2 OPHÆVELSESERKLÆRINGEN	20
3.3 BETINGELSER FOR OPHÆVELSE	20
3.4 OPHÆVELSE AF HELT ELLER DELVIST OPFYLDTE KONTRAKTER.....	23
4. FORHOLDSMÆSSIGT AFSLAG.....	27
4.1 BEGREBET FORHOLDSMÆSSIGT AFSLAG	27
4.2 ANVENDELSE AF FORHOLDSMÆSSIGT AFSLAG.....	27
4.3 BEREGNING AF FORHOLDSMÆSSIGT AFSLAG	27
4.4 PROBLEMER VED AFSLAG - GRÆNSER FOR AFSLAG?	29
5. POSITIV OPFYLDELSESINTERESSE.....	30
5.1 BEGREBET POSITIV OPFYLDELSESINTERESSE.....	30
5.2 ANSVARSGRUNDLAGET FOR KRAV OM OPFYLDELSES- INTERESSEN	30
5.3 ANSVARSREGLER MILDERE END CULPAREGLEN.....	33
5.4 ANSVARSREGLER STRENGERE END CULPAREGLEN.....	33
5.5 ØKONOMISK TAB OG KAUSALITET	36

5.6	ERSTATNINGENS OMFANG	37
5.7	SÆRREGLER OM PENGEFORPLIGTELSE: RENTER OG VALUTAKURSTAB.....	41
6.	NEGATIV KONTRAKTINTERESSE	44
6.1	KONTRAHERING KAN VÆRE EN ANSVARSPÅDRAGENDE OG SKADEVOLDENDE HANDLING	44
6.2	UGYLDIGE KONTRAKTER.....	45
6.3	RESULTATLØSE KONTRAKTFORHANDLINGER	45
6.4	URIGTIGE OPLYSNINGER OG FEJLAGTIGE RÅD.....	45
6.5	GYLDIGE KONTRAKTER, DER HÆVES EX TUNC	46
6.6	KRAV PÅ KONTRAKTINTERESSEN OG COMPENSATIO LUCRI CUM DAMNO	46
7.	FORDRINGSHAVERMORA.....	47
7.1	BEGREB.....	47
7.2	BETINGELSERNE FOR INDTRÆDEN AF FORDRINGSHAVERMORA	47
7.3	RETSVIRKNINGERNE AF FORDRINGSHAVERMORA.....	48
8.	AFTALE OM FØLGERNE AF KONTRAKTBRUD	51
8.1	ALMINDELIGE RETSREGLER ELLER AFTALER OM KONTRAKTBRUD	51
8.2	GARANTIER OG MASKINKLAUSULER.....	51
8.3	KLAUSULER OM FRASKRIVELSE ELLER BEGRÆNSNING AF ANSVAR.....	53
8.4	KONVENTIONALBOD	54
8.5	ANDRE VEDTAGELSER OM SKÆRPEDE MISLIGHOLDELSSEBEFØJELSER.....	55
8.6	KONKURRENCEKLAUSULER	55
8.7	PROCESKLAUSULER	55
9.	DEBITORSKIFTE OG KREDITORSKIFTE	56
9.1	INTRODUKTION TIL TREDJEMANDSLØFTER OG PERSONSKIFTE	56
9.2	DEBITORSKIFTE.....	57
9.3	KREDITORSKIFTE	63
10.	MODREGNING.....	67
10.1	INTRODUKTION	67
10.2	ALMINDELIGE BETINGELSER FOR TVUNGEN MODREGNING	69
10.3	BEGRÆNSNINGER I MODREGNINGSADGANGEN	80
10.4	UDVIDELSE AF MODREGNINGSADGANGEN.....	80
11.	FORÆLDELSE.....	86
11.1	PASSIVITETSREGLERNE OG FORHOLDET MELLEM DEM	86
11.2	PASSIVITETSGRUNDSÆTNINGEN	87
11.3	FORÆLDELSE	88

11.4	AFBRYDELSE AF FORÆLDELSE	99
11.5	RETSVIRKNINGER AF FORÆLDELSE.....	101
STIKORDSREGISTER.....		103

1. NATURALOPFYLDELSE

1.1 KRAV PÅ NATURALOPFYLDELSE

1.1.1 Begreb og hovedregel

Ved **naturalopfyldelse** forstås, at debitor skal opfylde kontrakten efter dennes indhold, hvad end den består i betaling af penge, præstation af anden positiv ydelse eller på iagttagelse af passivitet.

Hovedreglen i dansk ret er, at kreditor kan kræve naturalopfyldelse (opfyldelse in natura), medmindre andet følger af lovregler, retspraksis eller særlige forhold.¹

Der gælder dog en række modifikationer hertil, jf. nærmere afsnit 1.2- 1.6.

1.2 UGYLDIGHED, UVIRKSOMHED OG OPFYLDELSESHINDRINGER

1.2.1 Ugyldighed

En aftale, der er ugyldig, har ingen retsvirkning. Da kreditor ikke kan støtte ret på en ugyldig aftale, kan kreditor hverken kræve naturalopfyldelse eller erstatning af opfyldelsesinteressen. En aftale kan tilsidesættes som ugyldig i sin helhed eller for så vidt angår dele af aftalen.²

1.2.2 Uvirksomhed

En aftale kan være uvirksom på grund af en **urigtig forudsætning** hos løftegiveren eller en uforudset ændring af forholdene (**bristet forudsætning**). Kreditor kan ikke kræve naturalopfyldelse af en uvirksom aftale eller kræve erstatning af opfyldelsesinteressen.³ Det er en betingelse for en aftales uvirksomhed, at forudsætningen havde betydning for løftegivers indgåelse af aftalen.

¹ Iversen, Torsten: "*Obligationsret 2. del*", 5. udgave (2019), Jurist- og Økonomforbundets Forlag (Herefter "Iversen 2"), s. 44

² Iversen 2, s. 54

³ Iversen 2, s. 55

1.2.3 Afbestillingsret og fortrydelsesret

HR: Er en aftale indgået, kan en aftalepart som udgangspunkt ikke ansvarsfrit træde tilbage fra aftalen.⁴ Herfra gælder der en række undtagelser:

U1: **Re integra-reglen**, jf. aftalelovens § 39: En aftale får ikke retsvirkning, og kreditor kan ikke kræve naturalopfyldelse, hvis en tilbagekaldelse er kommet frem kort tid efter, at løftet er kommet til løftemodtagers kundskab, hvis betingelserne i aftalelovens § 39, 2. pkt., er opfyldt. Dette er tilfældet, såfremt løftemodtageren, efter at løftet blev ham bekendt, kom i ond tro om forhold, som ellers ville have medført løftets ugyldighed, hvis løftemodtageren havde haft den pågældende viden på tidspunktet for løftets afgivelse, og såfremt (i) der foreligger særlige omstændigheder, og (ii) løftet ikke har virket bestemmende på løftemodtagers handlemåde.⁵

U2: **Fortrydelsesret for forbrugere**: Er debitor forbruger, har han i nogle tilfælde en lovsikret *ret til at fortryde* en aftale, selvom aftalen ikke er misligholdt fra kreditors side. Denne ret kan f.eks. følge af forbrugeraftaleloven, forsikringsaftaleloven, kreditaftaleloven og LFF.⁶

U3: **Afbestillingsret**: Også uden for forbrugerforhold kan debitor efter omstændighederne træde ansvarsfrit tilbage fra en aftale, såfremt *afbestilling* sker med rimelig grund og varsel.⁷

U4: **Opsigelse med forkortet varsel**: I visse forbrugeraftaler har forbrugeren adgang til at opsiges aftalen med en måneds varsel, når der er gået fem måneder siden indgåelse af aftalen, også selvom parterne har aftalt en længere opsigelsesfrist, jf. forbrugeraftalelovens § 28, stk. 1. Efter omstændighederne kan en kontrahent også uden for forbrugerforhold opsiges med forkortet varsel, når realydelsen på grund af ændrede forhold ikke længere har interesse for modtageren, ligesom der er adgang til forkortet opsigelse i kommissionsaftaler og i konkurs.⁸

⁴ Iversen 2, s. 57

⁵ Iversen 2, s. 58

⁶ Iversen 2, s. 58-60

⁷ Iversen 2, s. 61

⁸ Iversen 2, s. 61-62

U5: **Ophævelse**, som er nærmere omtalt i afsnit 3.

U6: **Annulation**, som er nærmere omtalt i afsnit 1.6.2.

1.3 UMULIGHED OG FORCE MAJEURE

1.3.1 Fritagelse for naturalopfyldelse på grund af umulighed eller force majeure

Kreditor kan ikke kræve naturalopfyldelse, hvor det er *fysisk umuligt* for debitor at opfylde in natura.⁹

Selvom det er *fysisk muligt* for debitor at opfylde in natura, kan kreditor ikke kræve naturalopfyldelse, hvis debitor er ansvarsfri som følge af principperne om force majeure.¹⁰

Force majeure-begrebet dækker over begivenheder, som medfører ansvarsfrihed. Debitor kan blive fri for sin forpligtelse til at opfylde en aftale, hvis upåregnelige begivenheder har medført, at det ville være umuligt eller urimeligt byrdefuldt for debitor at opfylde sin del af aftalen.¹¹

1.4 NATURALOPFYLDELSE ER MERE BYRDEFULDT END ERSTATNINGSPLIGT

1.4.1 Større økonomisk belastning

Hvor det er uforholdsmæssigt dyrt for debitor at opfylde in natura i forhold til at betale erstatning, kan misforholdet herimellem blive så stort, at debitor efter omstændighederne kan nøjes med at skulle svare kreditor erstatning.¹² Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor manglen ved ydelsen består i en **vanhjemmel** i form af tredjemands ret, som det vil være meget dyrt at fjerne.

⁹ Iversen 2, s. 63.

¹⁰ Iversen 2, s. 64.

¹¹ Om hvornår debitor er ansvarsfri på grund af force majeure, se afs. 5.4.1.

¹² Iversen 2, s. 72-74.

1.4.2 Indskrænkning af handlefriheden

Naturalopfyldelse i form af opretholdelse eller retablering vil i nogle tilfælde være en for stærk indskrænkelse i debtors handlefrihed. Som eksempel kan nævnes, at selvom udlejer har en pligt til at holde det lejede ved lige efter LL § 19, falder lejemålet bort i tilfælde af ødelæggelse på grund af brand eller anden ulykke, jf. LL § 17, og udlejers pligt til retablering af lejemålet (naturalopfyldelse) bortfalder.¹³

1.5 OPFYLDELSE AF AFTALER AF PERSONLIG KARAKTER

Den *personlige* karakter af et **ansættelsesforhold** er til hinder for, at en arbejdsgiver kan få medhold i et krav om opfyldelse af ansættelsesaftalen in natura, f.eks. ved at arbejdstageren skal give møde og udføre arbejdet som aftalt. En arbejdstager kan heller ikke få medhold i et krav om, at arbejdsgiveren skal give ham adgang til arbejdsstedet og mulighed for at udføre det aftalte arbejde.¹⁴

En (gyldig) **konkurrenceklausul** om forbud mod at udnytte viden, tage ansættelse i en lignende stilling eller på anden måde krænke aftalen kan derimod godt håndhæves ved domstolene, jf. U 1974.294/2 H.

Uden for ansættelsesforhold kan der heller ikke gives dom til opfyldelse in natura af aftaler om **andre personlige ydelser** såsom rådgivning, fremstilling af genstande eller planer, for hvilke en bestemt persons (f.eks. en kunstners, arkitekts eller advokats) indsats er afgørende.

Sondringen er ikke skarp, men afgørende er, hvor stor en personlig indsats eller hvor stort et personligt samvirke ydelsen fordrer. F.eks. kan en vognmand eller en entreprenør dømmes til at opfylde in natura.^{15 16}

¹³ Iversen 2, s. 74-75.

¹⁴ Iversen 2, s. 75-77.

¹⁵ På tvangsfuldbyrdesstadiet vil kravet dog i almindelighed blive omsat til pengekrav, jf. retsplejelovens § 533, således at opfyldelsen af f.eks. en transport eller reparation udføres af en anden for den dømtes regning.

¹⁶ For hele afs. 1.5; Iversen 2, s. 75-80

1.6 TABSBEGRÆNSNING OG NATURALOPFYLDELSE

1.6.1 Erstatningsrettens regel om tabsbegrænsning

Reglerne om **tabsbegrænsning** i relation til erstatningskrav er nærmere omtalt under afsnit 5.6.2. Her skal alene nævnes, at kreditor ikke har en "pligt" til tabsbegrænsning, der kan gøres gældende af debitor over for kreditors krav om naturalopfyldelse.¹⁷

1.6.2 Annullation

I en række tilfælde har pengedebitor en almindelig adgang til at annullere en kontrakt. Pengekreditor kan i disse tilfælde ikke kræve naturalopfyldelse, men har i stedet ret til erstatning, idet en sådan annullation er væsentlig misligholdelse og ansvarspådragende. Fordelen for pengedebitor kan således bestå i, at erstatningen begrænses, idet den fastsættes efter forholdene, som de er eller ville være, hvis realdebitor havde undladt at gå i gang med eller havde standset sit arbejde eller kontraheret til anden side afhængig af kontraktsart, da han blev bekendt med annullationen.¹⁸

Det er en almindelig betingelse for annullation, at realdebitor er betalingsdygtig, da erstatningskravet ellers ville være værdiløst.¹⁹

Entreprise, værksleje, bestillingskøb:

En bygherre - men ikke en entreprenør - har adgang til at annullere en entreprisekontrakt mod at erstatte entreprenørens opfyldelsesinteresse.²⁰

Samme annullationsadgang gælder i andre værkslejekontrakter, f.eks. ved aftaler om reparation.²¹

I **bestillingskøb**, jf. KBL § 2, stk. 1, 1. pkt., er der en tendens til at anerkende en adgang for køber til at annullere købet. I køb, hvor en vare særligt skal anskaffes til køberen, er der formentlig den samme adgang til annullation.²²

¹⁷ Iversen 2, s. 81

¹⁸ Om tabsbegrænsningspligten ved erstatning, se afs. 5.6.1.7.

¹⁹ Iversen 2, s. 85

²⁰ Iversen 2, s. 81-83

²¹ Iversen 2, s. 83

²² Iversen 2, s. 83-86

Aftaler om transport, leje og arbejde:

I **transportaftaler** kan den, der ønsker gods afsendt (ved vejtransport kaldet afsenderen og ved søtransport kaldet befragteren), annullere transportaftalen mod at svare erstatning til transportøren for misligholdelsen, jf. (princippet i) sølovens §§ 261 og 352-355.²³

I **lejeaftaler** (om lokaler, maskiner, biler etc.) kan lejer siges at have adgang til annulation, idet lejer ikke kan tilpligtes at betale leje for den del af opsigelsesperioden, hvor lejeren ikke har benyttet det lejede, og udlejer har kunnet genudleje det lejede.²⁴

En **arbejdsgiver** kan annullere en arbejdsaftale mod at betale arbejdstageren erstatning. Dette vil være en uberettiget afbrydelse af ansættelsesforholdet. Som en særlig regel i arbejdsaftaler, hvor FUL finder anvendelse, gælder, at arbejdsgiveren ikke opnår nogen besparelse i sin pligt til at svare erstatning til arbejdstageren for arbejde, som arbejdstageren har eller burde have påtaget sig inden for de første tre måneder efter afskedigelsen, jf. FUL § 3, stk. 2.²⁵

1.6.3 Købers og anden realkreditors kontrahering til anden side

Det er omdiskuteret i den juridiske teori, hvorvidt den almindelige adgang til naturalopfyldelse for en køber eller anden realkreditor må vige, hvis realkreditor uden større besvær og omkostninger kan skaffe ydelsen fra anden side. Dette må anses for uafklaret, og medmindre konkrete omstændigheder taler for et andet resultat, må hovedreglen om naturalopfyldelse fastholdes.²⁶

1.7 AFHJÆLPNING, OMLEVERING OG EFTERLEVERING

1.7.1 Hovedsynspunkter

Hovedreglen om kreditors krav på naturalopfyldelse gælder, både hvor debitor ikke har foretaget noget opfyldelsesforsøg, og hvor debitor er begyndt at opfylde eller har præsteret en opfyldelse, som ikke svarer til aftalen.

²³ Iversen 2, s. 86

²⁴ Iversen 2, s. 86-87

²⁵ Iversen 2, s. 87-88

²⁶ Iversen 2, s. 88-95

Kravet om naturalopfyldelse kan antage særlige former, såsom krav om efterlevering, omlevering eller afhjælpning.

I alle tilfælde gælder de ovennævnte almindelige begrænsninger i adgangen til naturalopfyldelse.²⁷

1.7.2 Efterlevering

I **løsørekøb** kan køber kræve efterlevering af det manglende, hvor sælger har leveret et for lille kvantum, jf. KBL § 50.²⁸

Som følge af de almindelige begrænsninger i adgangen til naturalopfyldelse kan der ikke gives dom til efterlevering på grund af en individuelt bestemt genstands for ringe størrelse eller vægt, jf. U 1957.317 H, da dette ikke er muligt.

I **lejeforhold** har en lejer, der ikke får adgang til alt, hvad han efter aftalen har krav på at råde over, som udgangspunkt ret til at få rådighed over også disse dele af det lejede.²⁹

1.7.3 Omlevering (ombytning)

I **genuskøb** kan køberen kræve omlevering, enten hvis det købte lider af en væsentlig mangel, eller hvis sælgeren har kendt manglen så tidligt, at han uden urimelig opofrelse kunne have skaffet mangelfrie varer, eller hvis sælgeren har handlet svigagtigt, jf. KBL § 43.

I **forbrugerkøb** har en forbruger en almindelig adgang til at kræve omlevering af en mangelfuld genstand, jf. KBL § 78.

I **specieskøb** kan der i sagens natur ikke ske omlevering, men køber kan selvfølgelig afvise andre ting, end det købsaftalen angår, og kræve levering af det købte.³⁰

²⁷ For hele afs. 1.7.1; Iversen 2, s. 95-96

²⁸ Levering af et for lille kvantum behandles som en mangel eller som forsinkelse, afhængigt af om køber må gå ud fra, at det leverede er ment som en delleverance eller hele leverancen. Dette har betydning for reklamationsfristen, jf. henholdsvis KBL §§ 26 og 51-54

²⁹ For hele afs. 1.7.2; Iversen 2, s. 96-97

³⁰ For hele afs. 1.7.3; Iversen 2, s. 97

1.7.4 Afhjælpning

Ved **afhjælpning** forstås retning eller fjernelse af fejl, som gør den præsterede ydelse ukontraktmæssig.

Som udgangspunkt gælder der uden for løsørekøb ikke noget almindeligt princip om hverken ret eller pligt til at foretage afhjælpning af faktiske mangler. Efter de nærmere omstændigheder kan der dog i visse tilfælde argumenteres for, at debitor har en begrænset afhjælpningsret for faktiske mangler, der er let afhjælpelige, hvor sådan afhjælpning ikke påfører køberen unødige omkostninger.

31

1.7.4.1 Afhjælpningspligt

HR: Der gælder ikke noget almindeligt princip om *afhjælpningspligt*.

U1: I **løsørekøb** vil omlevering kunne kræves i overensstemmelse med KBL § 43, stk. 2.

U2: I **forbrugerkøb** kan forbrugeren kræve afhjælpning, jf. KBL § 78, uanset om manglen er væsentlig eller ej.

U3: Ved **leje af fast ejendom** har lejer en almindelig adgang til at kræve mangler afhjulpet.

U4: I **entrepriseftaler**, i **bestillingskøb** og ved køb af **tekniske indretninger**, hvor **montering, afprøvning eller tilretning** er et **naturligt led** i leverancen, er der formentlig en afhjælpningspligt. Desuden *kan* afhjælpning komme på tale ved tjenesteydelser, jf. U.2012.950H.

U5: Er der tale om **vanhjemmel**, kan køber dog kræve afhjælpning, i hvert fald for så vidt angår køb af løsøre, fast ejendom og i lejeforhold.³² Debitor har således en vis pligt til at afhjælpe disse former for *retsmangler*.³³

³¹ For hele afs. 1.7.4; Iversen 2, s. 97-99

³² Iversen 2, s. 100

³³ For hele afs. 1.7.4.1; Iversen 2, s. 99-101

1.7.4.2 Afhjælpningsret

Ved **afhjælpningsret** forstås, at realdebitor kan afskære realkreditors brug af andre misligholdelsesbeføjelser (bortset fra erstatning for allerede indtrådt skade) ved at vælge at afhjælpe manglen.

HR: Der gælder ikke noget almindeligt princip om afhjælpningsret for debitor.

U1: I KBL findes der dog en begrænset regel om afhjælpningsret for sælger, jf. KBL § 49. Sælger kan ved almindelige *løsørekøb* afhjælpe mangler, hvis **afhjælpning sker inden udløbet af den tid, hvor køber er pligtig at afvente levering**, jf. KBL § 21, og det åbenbart ikke vil medføre omkostninger eller ulempe for køber, jf. KBL § 49, stk. 1.

U2: I **forbrugerkøb** har sælger ret til afhjælpning, forudsat at det kan ske inden for rimelig tid, uden udgifter og uden væsentlig ulempe for forbrugeren, jf. KBL § 78, stk. 3 og 4.

U3: Ved **entreprise, bestillingskøb** og **køb af genstande, hvor det er almindeligt og naturligt, at sælgeren foretager tilretninger af det leverede**, gælder en lignende regel som ved forbrugerkøb, jf. KBL § 78.

Har parterne aftalt afhjælpningsret for realdebitor, afskæres realkreditors adgang til at hæve eller kræve erstatning ikke, hvis *afhjælpning ikke forsøges inden for rimelig tid eller mislykkes*.³⁴

Aftalt afhjælpning er som udgangspunkt vederlagsfri for realkreditor.³⁵

³⁴ Iversen 2, s. 103-105

³⁵ For hele afs. 1.7.4.2; Iversen 2, s. 101-105

2. SAMTIDIGHEDSGRUNDSÆTNING OG TILBAGEHOLDSRET

2.1 DETENTIONSRET

I gensidigt bebyrdende retsforhold kan hver af parterne kræve, at de ydelser, som de efter kontrakten skal præstere, udveksles samtidigt (**samtidighedsgrundsætningen**). Hver af parterne har ret til at holde sin egen ydelse tilbage, indtil modydelserne præsteres, medmindre andet fremgår af omstændighederne eller er aftalt (**detentionsret**).

I **kontantkøb** og ved **bytte af løsøre** har reglen om samtidig opfyldelse hjemmel i henholdsvis KBL §§ 14-16 og § 2, stk. 3.

Detentionsretten gælder dog også uden for KBL's område, f.eks. ved **køb af fast ejendom** og ved visse **værkslejekontrakter**.

Detentionsretten omfatter både krav på vederlag og krav om erstatning på grund af medkontrahentens misligholdelse.³⁶

TERMINOLOGISK TIP:

Detentionsret = tilbageholdsret i medfør af samtidighedsgrundsætningen. Kontrahenten holder sin egen ydelse tilbage.

2.2 RETENTIONSRET SOM FØLGE AF SAMTIDIGHEDSGRUNDSÆTNINGEN

En kontrahent har som nævnt **tilbageholdsret**, dersom tilbageholdelsen er nødvendig for at sikre samtidig udveksling af ydelse og vederlag. Dette gælder også, hvor den ene part påtager sig en ydelse vedrørende ting, der er og forbliver andres ejendom (**retentionsret**).

³⁶ For hele afs. 2.1; Iversen 2, s. 109-111

Således kan der som udgangspunkt i aftaler om *reparation, transport* eller *forvaring (depositum)* ske tilbageholdelse af godset, indtil pengedebitor har erlagt sit vederlag i overensstemmelse med samtidighedsgrundsætningen.

Reparatøren, transportøren m.fl. kan dog ikke, som f.eks. en sælger, hæve aftalen og dermed beholde det gods, der udøves tilbageholdsret i.

Tilbageholdsretten i disse tilfælde er for nogle kontrakttyper lovreguleret.³⁷

TERMINOLOGISK TIP:

Retentionsret = tilbageholdelse af medkontrahentens ejendom, hvor man har dette i sin besiddelse, f.eks. reparation, transport eller forvaring. Samtidighedsgrundsætningen gælder også her, men gensidighedsforholdet består ikke mellem et vederlag og ejendomsrettens overgang.

2.3 RETENTIONSRET I KRAFT AF KONNEKSITET

Hvor en person har en andens ting i sin besiddelse og har et krav i den anledning, kan besidderen holde den andens ting tilbage, såfremt der er en nær forbindelse (**konneksitet**) mellem besiddelsen og kravet. Besidderen kaldes også retinenten.

Den nære forbindelse skal i almindelighed bestå i, at besiddelsen er erhvervet og kravet opstået i samme retsforhold. Herudover afhænger tilbageholdsretten af rimeligheden og hensigtsmæssigheden i at indrømme tilbageholdsret.

I nogle tilfælde findes der lovhjemmel for retentionsret i kraft af konneksitet, således f.eks. i kommissionsforhold.

Retinenten kan ikke holde mere tilbage end tilstrækkeligt til at sikre sit krav.

³⁷ For hele afs. 2.2; Iversen 2, s. 111-112

Udøves der tilbageholdsret til sikkerhed for et pengekrav, kan debitor i almindelighed forlange den tilbageholdte genstand frigivet mod at stille anden betrygende sikkerhed for betaling. Retinnten kan ikke på baggrund af retentionsretten søge sig fyldestgjort i det tilbageholdte.

Udøves retentionsret med urette, er retinnten objektivt ansvarlig for det tab, ejeren lider herved.³⁸

2.4 FRAVIGELSER AF SAMTIDIGHEDSGRUNDSÆTNINGEN

Samtidighedsgrundsætningen er deklaratorisk.

En aftale om henstand med vederlaget (**kreditkøb**) eller om forudbetaling af vederlaget (**prænumerationskøb**) indebærer en fravigelse af samtidighedsgrundsætningen. En part anses i almindelighed kun for at have givet kredit, hvor parten har givet udtrykkeligt tilsagn herom, eller hvor medkontrahenten har grundlag i parternes hidtidige samhandelsforhold for at antage, at han har kredit.

Samtidighedsgrundsætningen er ligeledes fraveget i bl.a. **lejeaftaler**, jf. LL § 33, stk. 1, og ELL § 43, stk. 1.

Er samtidighedsgrundsætningen fraveget, kan den part, der skal præstere sin ydelse før den anden part, selvsagt ikke udøve tilbageholdsret på dette grundlag.

Medkontrahentens betalingsdygtighed er i almindelighed en forudsætning for tilsagnet om kredit. Hvis denne forudsætning viser sig at have været urigtig eller at briste, kan kreditgiver alligevel udøve standsningsret på baggrund af samtidighedsgrundsætningen.³⁹

2.5 SAMTIDIGHED I LØSØREKØB

2.5.1 Hovedreglen om løsørekøb

I *løsørekøb* skal salgsgenstand og købesum udveksles samtidigt, medmindre andet er aftalt, jf. KBL §§ 14-16.

³⁸ For hele afs. 2.3; Iversen 2, s. 113-117

³⁹ For hele afs. 2.4; Iversen 2, s. 117-118

Har køber i løsørekøb hævet købet, kan han betinge tilbageleveringen af salgsgenstanden af tilbagebetaling af købesummen, jf. KBL § 57, stk. 1, samt betaling af eller sikkerhedsstillelse for evt. erstatning, jf. KBL § 57, stk. 2. En køber, der kræver efterlevering eller afhjælpning, kan kun holde en så stor del af købesummen tilbage som påkrævet til sikring mod yderligere misligholdelse, sml. om afhjælpning i forbrugerløb KBL § 79, stk. 2.

Sælger kan tilbageholde en **delleverance**, indtil betaling for delleverancen sker, jf. KBL § 14, men ikke for at sikre sit krav for tidligere leverancer, jf. KBL §§ 22 og 29. Til sikring af købers krav mod sælger på erstatning eller forholdsmæssigt afslag kan køber tilbageholde så stor en del af købesummen, som svarer til kravet.⁴⁰

2.5.2 Afsendelseskøb

2.5.2.1 Hovedreglerne i KBL §§ 10 og 15

I **afsendelseskøb**, hvor sælger skal sende salgsgenstanden til et sted uden for sin "plads", anses levering for at ske samtidig med overgivelsen til den fragtfører, der skal forestå forsendelsen, jf. KBL § 10. Her kræves samtidighed mellem *overgivelse* (som gør det ud for levering) og betaling af købesummen, jf. KBL § 15. Køber har krav på at undersøge det købte, såfremt andet ikke er aftalt, og dette er praktisk muligt.

I forhold til transportøren afhænger retsstillingen af transportformen. Ved *landtransport* skal udlevering ske til den i fragtbrevet angivne modtager, der ikke behøver fremvise yderligere dokumentation. Ved *søtransport* skal udlevering ske til indehaveren af konnossementet, jf. sølovens § 292.⁴¹

2.5.2.2 Betaling mod dokumenter

Er der aftalt "*kontant mod konnossement*" eller lignende, kræves alene samtidig imellem udveksling af konnossementet og betaling af købesummen, jf. KBL § 71. I handelskøb kan sælgeren også uden særlig aftale eller kutyme for-

⁴⁰ For hele afs. 2.5.1; Iversen 2, s. 118-120

⁴¹ For hele afs. 2.5.2.1; Iversen 2, s. 120-123

lange købesummen udbetalt mod at tilbyde konnossement eller særligt fragtbrev, forudsat at sælger er afskåret fra at råde over salgsgenstanden, jf. KBL § 16 og CMR-lovens § 15, stk. 3.⁴²

2.6 SAMTIDIGHED I KØB AF FAST EJENDOM

Samtidighedsgrundsætningen gælder ved **køb af fast ejendom**. I mangel af anden aftale gennemføres således, at købesummen og andre dele af vederlaget (sælgerpantebreve) deponeres for sælgeren f.eks. i en bank, således at sælgeren kan kræve beløbet udbetalt og pantebreve udleveret, når det endelige skøde, der skal udstedes af sælgeren, er tinglyst uden præjudicerede anmærkninger, jf. TL § 10, stk. 4.⁴³

2.7 SAMTIDIGHED I ENTREPRISE

I **bestillingskøb**, jf. KBL § 2, er sælger ikke pligtig til at aflevere den ting, han har fremstillet, medmindre han får det aftalte eller forlangte vederlag, jf. KBL §§ 5 og 72.

I **entreprise** betales mindre arbejder som udgangspunkt kontant. I større arbejder sker betaling i almindelighed aconto, dvs. efterhånden som byggeriet skrider frem, jf. (princippet i) AB 92 § 22.⁴⁴

2.8 VEDVARENDE SKYLDFORHOLD

I **vedvarende skyldforhold** kan samtidig udveksling i sagens natur ikke forekomme. Betaling må således enten ske bagud eller forud for passende perioder.

Ved *depositum (forvaring) og lignende* er den deklatoriske regel bagudbetaling.

Ved *leje* er reglen betaling månedsvis forud, jf. LL § 33 og ELL § 43, men i *forpagtningsaftaler* er der som udgangspunkt bagudbetaling.

Løn i arbejdsforhold betales bagud.⁴⁵

⁴² Iversen 2, s. 123-124

⁴³ Iversen 2, s. 124-126

⁴⁴ For hele afs. 2.7; Iversen 2, s. 126-127

⁴⁵ For hele afs. 2.8; Iversen 2, s. 128

3. OPHÆVELSE

3.1 BEGREBET OPHÆVELSE

Ved **ophævelse** af en aftale forstås, at en part ansvarsfrit bringer begge parter forpligtelser til at opfylde aftalen in natura til ophør ved en meddelelse til den anden part på grund af denne anden parts misligholdelse af aftalen.⁴⁶

3.2 OPHÆVELSESERKLÆRINGEN

Ophævelse af en aftale forudsætter, at der er afgivet en erklæring fra den ene part til den anden (**ophævelseserklæringen**). En sådan erklæring skal afgives straks eller uden ugrundet ophold, jf. (princippet i) KBL §§ 27 og 52.

For at en meddelelse kan virke som en ophævelse, skal den klart angive, at den går ud på ophævelse af aftalen. Det er ydermere i almindelighed et krav, at begrundelsen for ophævelsen fremgår, eller at der i hvert fald på opfordring redegøres herfor. En afgivet erklæring kan i en vis grad præciseres og uddybes inden for kortere tid, jf. U.2015.3752V.

Er en ophævelseserklæring kommet til modtagerens kundskab, er den hævende part bundet og kan som udgangspunkt ikke ombestemme sig.⁴⁷

3.3 BETINGELSER FOR OPHÆVELSE

3.3.1 Kontraktbrud

Hovedreglen er, at ophævelse kræver væsentlig misligholdelse. Som udgangspunkt indebærer dette, at ophævelse kun kan ske ved misligholdelse af en *hovedforpligtelse*, mens krænkelse af en *biforpligtelse* ofte ikke er hævebegrunder.⁴⁸ Det kan aftales i kontrakten, at et brud på nærmere angivne biforpligtelser berettiger ophævelse af kontrakten.⁴⁹

⁴⁶ Iversen 2, s. 129

⁴⁷ For hele afs. 3.2; Iversen 2, s. 129-134

⁴⁸ Iversen 2, s. 137-140

⁴⁹ Iversen 2, s. 138 og eksempelvis U.2011.115H

3.3.2 Væsentlighed

I almindelighed skal en misligholdelse være *væsentlig* for at give en kontrakt-part adgang til at hæve en aftale, jf. dog afsnit 3.3.2.2. Om dette er tilfældet, beror på en helhedsvurdering af retsfaktum. Der kan således ikke opstilles faste tidsmæssige eller procentvise afvigelser, som bevirker, at et kontraktbrud er væsentligt, omend disse momenter har væsentlig betydning.⁵⁰

3.3.2.1 Momenter af betydning for væsentlighedsvurderingen

Følgende forhold kan bl.a. tillægges betydning i relation til væsentlighedsbedømmelsen:⁵¹

- Det kan have betydning, om ophævelse *sker straks eller først efter nogen tid*.
- Forhindrer en *på aftaletidspunktet gældende lovregel* en aftalt eller forudsat brug af en ydelse, vil der i reglen foreligge en væsentlig misligholdelse.
- Ved væsentlighedsvurderingen skal det tages i betragtning, i hvilket omfang misligholdelsen påfører kreditor *ulempe* set i sammenhæng med den ulempe, debitor påføres ved ophævelsen. Der kan således lettere indrømmes ophævelsesadgang i kontrakter om standardvarer contra aftaler om særligt fremstillede eller hjemtagne produkter.
- Har en misligholdelse ingen eller ubetydelige negative *konsekvenser for kreditor*, eller ville en fornuftig person i kreditors sted have anset en sådan misligholdelse for *betydningsløs*, foreligger der ikke væsentlig misligholdelse.
- *Forsinkelse med betaling af penge* bedømmes som oftest strengere end forsinkelse med præstation af andre ydelser.
- I *forretningsforhold* vil en misligholdelse i højere grad blive anset for væsentlig end i private forhold.
- *Særlige bestemmelser i kontrakten* om opfyldelsesterminer og om følgerne af opfyldelse kan få betydning for, under hvilke betingelser en kontrakt kan

⁵⁰ Iversen 2, s. 140-141

⁵¹ For hele afs. 3.3.2.1; Gomard 2, s. 141-151

ophæves, f.eks. vil en indskærpelse af nøjagtig opfyldelse normalt skulle respekteres, og enhver afvigelse vil således kunne begrunde ophævelse.

- Har debitor afgivet en *garanti*, som svigter, vil det normalt give adgang til ophævelse.
- Efter omstændighederne kan der i væsentlighedsvurderingen lægges vægt på *tilkendegivelser fra kreditor* og åbenbare interesser, som viser sig efter tidspunktet for aftaleindgåelsen. Særligt kan sådanne forhold tillægges vægt i vedvarende kontraktforhold, da situationen ved aftaleindgåelsen ofte vil være langt tilbage i tid.
- I visse aftaletyper forudsætter ophævelse, at kreditor har rettet et *påkrav* til debitor, f.eks. i lejekontrakter og entreprisekontrakter⁵². Uden for lovbestemte tilfælde forudsætter ophævelse ikke et påkrav. Påkrav kan dog i nogle tilfælde være nødvendigt for overhovedet at aktualisere en ydelse, hvis forfaldstid ikke er bestemt i aftalen, eller for at vende tilbage til den normale tilstand i et vedvarende kontraktforhold, hvor kreditor har affundet sig med en form for misligholdelse.

3.3.2.2 Subjektive elementer i væsentlighedsbegrebet

HR: Ophævelse forudsætter som udgangspunkt ikke, at misligholdelsen kan tilregnes debitor som *forsætlig eller uagtsom*.⁵³

U: Det kan dog efter omstændighederne tillægges betydning, om debitor har udfoldet alle bestræbelser for at opfylde korrekt, eller om han har forsømt sine pligter.⁵⁴

3.3.2.3 Svig og uhæderlighed

Svig i kontraktretlig forstand omfatter både svigagtig fremkaldelse af et løfte og retsstridig forsætlig udnyttelse af en medkontrahents vildfarelse.

⁵² Såfremt AB 92 eller AB 18 er vedtaget mellem parterne

⁵³ Iversen 2, s. 152

⁵⁴ Iversen 2, s. 154-155

Ved svig, jf. f.eks. (princippet i) KBL §§ 42 og 43, eller lignende uhæderligt forhold har kreditor beføjelse til at hæve, selvom misligholdelsen ikke kan bedømmes som væsentlig. Endvidere kan svig mv. gøres gældende uafhængigt af de almindelige regler om **reklamation** og tidsfrister, jf. for løsørekøb KBL §§ 53-54 og §§ 82-83.

Den besvegne kan normalt vælge at gøre gældende, at løftet er ugyldigt som følge af svig mv., eller at kontrakten er misligholdt.⁵⁵

3.4 OPHÆVELSE AF HELT ELLER DELVIST OPFYLDTE KONTRAKTER

3.4.1 Opfyldelse begrænser beføjelsen til at hæve kontrakten

Har ingen af parterne præsteret sin ydelse, betyder gennemførelsen af en ophævelse alene, at status quo bevares. Der behøves således ikke at foretages noget yderligere.

Adgangen til at ophæve opfyldte aftaler er snævrere end adgangen til at ophæve før opfyldelse. *Sker ophævelse efter erlæggelse eller modtagelse af ydelser*, vil konsekvenserne af og mulighederne for ophævelse dog variere alt efter ydelse og kontrakttype.⁵⁶

3.4.2 Betaling og modtagelse af penge

Ophævelse af ethvert *køb* efter opfyldelse forudsætter *reklamation*, jf. for løsørekøb KBL §§ 27 og 32. En sælger, der vil hæve, må betale købesummen tilbage, jf. KBL § 57. Ophævelse af et køb med ejendomsforbehold omfattet af kreditaftaleloven er forbundet med særlige betingelser.

I *transportaftaler* har transportøren alene krav på vederlag for det gods, som er i behold ved afslutning af transporten, jf. (princippet i) sølovens §§ 260, stk. 2, og 344, stk. 1.

⁵⁵ For hele afs. 3.3.2.3; Iversen 2, s. 155-156

⁵⁶ For hele afs. 3.4.1; Iversen 2, s. 156-160

Det er en almindelig retsgrundsætning, at betaling henholdsvis modtagelse af vederlag i penge for en ydelse ikke begrænser hæveadgangen, samt at der skal ske tilbagebetaling.⁵⁷

3.4.3 Tingsydelse

3.4.3.1 Ophævelse efter erlæggelse

Er salgsgenstanden i *køb* overgivet til køber, kan sælger som udgangspunkt ikke hæve købet, jf. KBL § 28, stk. 2. Sælger kan dog i en række tilfælde alligevel træde tilbage fra aftalen og kræve salgsgenstanden tilbage fra køberen, såfremt:

- 1) selve overgivelsen af genstanden til sælger er ugyldig på grund af f.eks. svig eller vildfarelse, jf. aftalelovens §§ 30 og 32, stk. 1,⁵⁸
- 2) overgivelsen først er sket, efter at køberen har standset sine betalinger eller er gået konkurs, jf. KBL § 41,⁵⁹
- 3) købsaftalen indeholder et ejendomsforbehold, dvs. et forbehold om, at sælgeren kan hæve trods overgivelsen, jf. KBL § 28, stk. 2. Ejendomsforbeholdet skal være gyldigt efter kreditaftalelovens § 34, jf. kreditaftalelovens §§ 2 og 50,⁶⁰
- 4) sælgeren i øvrigt "må anses for at have taget forbehold" om at kunne hæve trods overgivelsen, jf. KBL § 28, stk. 2,⁶¹
- 5) "genstanden afvises af køberen", jf. KBL § 28, stk. 2.⁶²

Finder en af disse undtagelser anvendelse, kan sælger forlange salgsgenstanden udleveret fra køber mod at tilbagebetale købesummen, jf. KBL § 57.

⁵⁷ For hele afs. 3.4.2; Iversen 2, s. 160-161

⁵⁸ Iversen 2, s. 164-165

⁵⁹ Iversen 2, s. 165-166

⁶⁰ Iversen 2, s. 166-169

⁶¹ Iversen 2, s. 169-170

⁶² Iversen 2, s. 170-171

Hvis den ene part har erlagt sin ydelse, og modydelsen går hædeligt under, før den bliver erlagt, må parten også kunne hæve, da han ellers intet får for sin ydelse, uanset at medkontrahenten bærer risikoen for modydelsen.

3.4.3.2 Ophævelse efter modtagelse. Køberens hævebeføjelse

Modtagelse af en genstand afskærer ikke køber fra at hæve, medmindre modtagelsen eller forløbet af en vis tid uden reklamation kan betragtes som en godkendelse af genstanden, f.eks. hvor køber ikke afviser en genstand trods åbenbar og væsentlig forsinkelse men tager denne i brug, sml. KBL §§ 55 og 56.

Køber kan hæve købet, såfremt han kan tilbagelevere det købte i væsentligt samme stand og mængde, hvori det var ved leveringen, jf. KBL § 57. Køber skal, hvis genstanden er blevet slidt eller forringet, svare et vederlag for brugen af genstanden i tiden indtil ophævelsen samt betale sælger godtgørelse for forringelse af salgsgenstanden.

Selvom tilbagegivelse ikke er mulig, kan køber hæve, jf. KBL § 58, hvis undergangen eller forandringen skyldes:

- en hædelig begivenhed
- genstandens egen beskaffenhed
- foranstaltninger, som udkrævedes til dens undersøgelse
- foranstaltninger, som er trufne, inden den mangel, der medfører ophævelse af købet, er opdaget eller burde være opdaget.

Køber kan også hæve, selvom tilbagegivelse ikke er mulig, på grund af at køber har bortsolgt genstanden i overensstemmelse med KBL §§ 55 og 56.⁶³

3.4.3.3 Bygge- og anlægsarbejder

Er arbejdet ifølge en **entreprisekontrakt** påbegyndt, kan *bygherren* i henhold til (princippet i) AB 92 § 40 kun hæve på grund af væsentlig forsinkelse, som medfører betydelige ulemper for bygherren, eller som i øvrigt er af afgørende betydning for bygherren. Desuden kan bygherren hæve, hvis det udførte arbejde

⁶³ For hele afs. 3.4.3.2; Iversen 2, s. 171-173

er af en sådan kvalitet, at det må formodes, at entreprenøren ikke kan fuldføre arbejdet uden væsentlige mangler.

Entreprenøren kan hæve en entrepriseaftale ved bygherrens misligholdelse i form af væsentlig forsinkelse som følge af bygherrens forhold, hvis forsinkelsen er af afgørende betydning for entreprenøren, jf. (princippet i) AB 92 § 41, stk. 2. Ophævelsen har kun virkning for fremtiden, således at entreprenøren skal betales for det indtil ophævelsen udførte arbejde.

I alle tilfælde forudsætter ophævelse, at den ophævende part giver skriftligt påkrav til den misligholdende part.⁶⁴

3.4.3.4 Vedvarende kontrakter

Ophæves en *vedvarende kontrakt*, dvs. en kontrakt indgået på opsigelsesvilkår, som løber indtil opsigelse, sker ophævelse som udgangspunkt kun med virkning for fremtiden (**ophævelse ex nunc**). Det betyder, at selvom en realdebitor berettiget hæver kontrakten, skal han svare vederlag for tiden indtil ophævelsen. En sådan kontrakt kan f.eks. være en *lejekontrakt* eller en aftale om *personligt arbejde* eller en længerevarende kontrakt indgået for et bestemt tidsrum eller med et bestemt formål for øje, f.eks. en entreprisekontrakt.⁶⁵

Det har været diskuteret, om der i tilfælde af oprindelig misligholdelse i forbindelse med vedvarende og længerevarende kontraktforhold skal ske ophævelse med tilbagevirkende kraft (**ophævelse ex tunc**). I mange tilfælde vil en ophævelse ex nunc dog have samme konsekvens som en ophævelse med tilbagevirkende kraft via reglerne om ugyldighed, forholdsmæssigt afslag og erstatning, hvorfor diskussionen formentlig mest er akademisk.⁶⁶

⁶⁴ For hele afs. 3.4.3.3; Iversen 2, s. 173-175

⁶⁵ Iversen 2, s. 175-176

⁶⁶ Iversen 2, s. 176-179

4. FORHOLDSMÆSSIGT AFSLAG

4.1 BEGREBET FORHOLDSMÆSSIGT AFSLAG

Et **forholdsmæssigt afslag** er en (efter)regulering af prisen for en ukontraktmæssig ydelse, således at det aftalte forhold mellem pris og værdien af kontraktmæssig realydelse bevares.⁶⁷

Forholdsmæssigt afslag kan bringes i anvendelse, når der foreligger en værdiforringende faktisk eller retlig mangel ved en ydelse.

4.2 ANVENDELSE AF FORHOLDSMÆSSIGT AFSLAG

Forholdsmæssigt afslag i vederlaget for ydelser har for *køb af løsøre* hjemmel i KBL §§ 42 og 43 og for *leje af fast ejendom* i LL §§ 11, stk. 2, 15 og 16, stk. 2, men gælder også som almindelig obligationsretlig misligholdelsesbeføjelse i alle kontraktforhold, hvor et afslag lader sig beregne på samme måde som køb.

Ophævelse af en kontrakt udelukker krav om forholdsmæssigt afslag. Ophæves en vedvarende eller længerevarende kontrakt ex nunc, vil forholdsmæssigt afslag dog kunne kræves for tiden indtil ophævelse.

Som udgangspunkt kan forholdsmæssigt afslag kun kræves for mangler og ikke forsinkelse med leveringen af en ydelse. Der kan kræves forholdsmæssigt afslag både ved kvalitets- og kvantitetsmangler.

Det er hverken en forudsætning for krav om et forholdsmæssigt afslag, at en mangel er væsentlig, eller at realdebitor er ansvarlig for misligholdelsen.⁶⁸

4.3 BEREGNING AF FORHOLDSMÆSSIGT AFSLAG

4.3.1 Betingelser for at kunne beregne et afslag

Et forholdsmæssigt afslag kan beregnes og således gennemføres, når

⁶⁷ Iversen 2, s. 181

⁶⁸ For hele afs. 4.2; Iversen 2, s. 181-187

- 1) en given misligholdelse forringer værdien af ydelsen⁶⁹,
- 2) vederlaget er deleligt, eller værdiforringelsen kan beregnes som et pengebeløb, og
- 3) det er muligt at foretage særskilte vurderinger af ydelsens værdi, som den er, og af ydelsens værdi som den ville have været uden den påberåbte fejl.⁷⁰

Selve **beregningen af et forholdsmæssigt afslag** sker som en reduktion af den aftalte købesum (eller af værdien af andet vederlag) efter forholdet mellem værdien af den præsterede mangelfulde ydelse og den værdi, som ydelsen ville have haft i mangelfri stand.⁷¹ Dette kan illustreres på følgende måde:

$$\text{Den reducerede pris} = \text{den aftalte pris} \times \frac{\text{værdien af den mangelfulde ydelse}}{\text{værdien af en mangelfri ydelse}}$$

4.3.2 Det afgørende tidspunkt for afslagsberegningen

Det forholdsmæssige afslags størrelse bestemmes af forholdet mellem værdierne af mangelfuld og mangelfri ydelse på tidspunktet for leveringen.⁷²

4.3.3 Det afgørende tidspunkt for mangelbedømmelsen

Omfanget af kreditors krav må beregnes på baggrund af manglens omfang på det tidspunkt, hvor kreditor blev eller burde være blevet opmærksom på manglen, også selvom manglen på tidspunktet for risikoovergangen var mindre.^{73 74}

⁶⁹ I forbrugerkøb kan "passende afslag" gives også for ikke-værdiforringende mangler, jf. KBL § 78, stk. 1, nr. 3

⁷⁰ Iversen 2, s. 190-191

⁷¹ Iversen 2, s. 192

⁷² Iversen 2, s. 194-195

⁷³ Om en ydelse overhovedet er mangelfuld beror på, om manglen - eller anlægget for denne, jf. U 2014.3715H - er til stede på tidspunktet for risikoens overgang, Iversen 2, s. 195.

⁷⁴ Iversen 2, s. 195-196

4.4 PROBLEMER VED AFSLAG - GRÆNSER FOR AFSLAG?

4.4.1 Problemer ved afslag

Kreditor kan kun kombinere et krav om forholdsmæssigt afslag med et krav om erstatning af debitor (forudsat erstatningsbetingelserne er opfyldt), såfremt kravene ikke overlapper hinanden. Kreditor kan således ikke:

- både kræve mindreværdien af en mangelfuld genstand erstattet og samtidig kræve et afslag i købesummen for samme forringelse.⁷⁵
- kræve forholdsmæssigt afslag, hvis debitor har ret til at afhjælpe en mangel og gennemfører afhjælpningen. Det skyldes, at afslagsbeføjelsen ikke kan anvendes til at kompensere for et tab, der er tidsmæssigt begrænset. Kan debitor kræve afhjælpning, må han dog efter omstændighederne lade sig nøje med et forholdsmæssigt afslag, hvor afhjælpning er umulig eller urimeligt omkostningskrævende.⁷⁶

4.4.2 Grænser for afslag?

Det er omtvistet, om sælger kan *afværg*e et *forholdsmæssigt afslag* ved at *tilbyde handlens tilbagegang*, såfremt et forholdsmæssigt afslag kan bedømmes som et forudsætningssvigt for sælger. Efter omstændighederne vil sælger kunne komme igennem med et sådant synspunkt, hvor køber kræver et forholdsmæssigt afslag på 100 %.⁷⁷

⁷⁵ Iversen 2, s. 197

⁷⁶ Iversen 2, s. 197-198

⁷⁷ Iversen 2, s. 198-200

5. POSITIV OPFYLDELSESINTERESSE

5.1 BEGREBET POSITIV OPFYLDELSESINTERESSE

En kontrahents økonomiske interesse i, at kontrakten bliver rigtigt opfyldt, kaldes **positiv opfyldelsesinteresse**.

En person kan kun blive erstatningsansvarlig, såfremt der er et ansvarsgrundlag, og alle de almindelige erstatningsbetingelser er opfyldt.

Er erstatningsbetingelserne opfyldt, og kræves erstatningens omfang beregnet som kontrahentens positive opfyldelsesinteresse, betyder det således, at han økonomisk ønskes stillet, som om kontrakten var opfyldt korrekt in natura.⁷⁸

5.2 ANSVARSGRUNDLAGET FOR KRAV OM OPFYLDELSESINTERESSEN

5.2.1 Culpareglen

HR: **Culpareglen** har positiv lovhjemmel i f.eks. KBL §§ 23 og 42, stk. 2, og LL § 10, stk. 2, men gælder tillige på ulovbestemt grundlag som den almindelige erstatningsregel i alle kontraktforhold.

U1: Reglen er fraveget i lovgivningen.

U2: Andet er særligt indiceret på grund af tradition eller tungtvejende grunde.

U3: Debitor har afgivet en garanti, hvorefter debitor skal udrede erstatning til kreditor, såfremt garantien svigter. I så fald er ansvaret for debitor objektivt og ikke betinget af culpa, jf. (princippet i) KBL § 42, stk. 2

Efter culpareglen er det for det første nødvendigt at tage stilling til, hvilke forpligtelser kontraktforholdet påfører kontrahenten ved fortolkning og supplerings af udfyldende retsregler. For det andet må der tages stilling til, om kontrahenten har udvist den omtanke og omhu, som de foreliggende omstændigheder kræver.

⁷⁸ For hele afs. 5.1; Iversen 2, s. 225-229

Ansvar for erhvervsdrivende i forbindelse med en aftale indgået som led i dette erhverv bedømmes på baggrund af en **professionsnorm**, dvs. ud fra, hvad der vil kunne forventes af folk i professionen, som har påtaget sig tilsvarende opgave.

Består en kontrahents ydelse i at yde kreditor rådgivning eller give ham en eller flere oplysninger, og findes denne rådgivning/oplysning at være erstatningspådragende, vil erstatningen skulle opgøres som det tab, kreditor lider ved at have stølet på rådet eller oplysningen (**tillidsinteressen**) - og *ikke* som det økonomiske resultat, kreditor ville have opnået, såfremt rådgivningen/oplysningen havde været korrekt (**forventningsinteressen**), medmindre kontrahentens oplysning er at betragte som en garanti.

Som udgangspunkt har en kontrakt kun virkning mellem aftaleparterne. Det beror dog på en fortolkning af aftalen, om det har været parternes hensigt også at give en eller flere tredjemænd mulighed for at støtte ret på en erklæring eller anden ydelse ifølge kontrakten.⁷⁹

5.2.2 Ansvar for mangler ved speciesforpligtelser

Uanset ordlyden af KBL § 42 er sælgers ansvar i *speciesløsørekøb* en almindelig culpavurdering. Det nærmere indhold af **culpastandarden** er for så vidt angår forbrugerkøb kodificeret i KBL § 80, men princippet i bestemmelsen gælder i alle speciesløsørekøb. Således vil sælgeren ifalde ansvar, jf. (princippet i) KBL § 80, stk. 1, hvis:

- 1) sælgeren har handlet i strid med almindelig hæderlighed
- 2) sælgeren har givet køberen vildledende oplysninger, som han ikke havde føje til at anse for korrekte
- 3) sælgeren har forsømt at give køberen oplysning om en mangel, som han kendte eller burde kende
- 4) genstanden savner egenskaber, som må anses tilsikrede, eller

⁷⁹ For hele afs. 5.2.1; Iversen 2, s. 230-233

- 5) hvis manglen efter køkets indgåelse er forårsaget ved sælgerens forsømmelse.

Reglerne for *køb af en bestemt fast ejendom* er de samme som ved køb af speciesløsøre.⁸⁰

5.2.3 Regler om ansvar for andres fejl

5.2.3.1 Arbejdsgiveransvaret efter DL 3-19-2

En *arbejdsgiver* er ansvarlig for ansatte medarbejdere samt andre, der yder bistand med forberedelsen eller opfyldelsen af kontrakten, såfremt arbejdet med at yde denne bistand er eller kunne have været tilrettelagt og ledet af virksomheden som arbejdsgiver, jf. DL 3-19-2 og U 1991.106 H.

En kontrahent er ansvarlig for misligholdelse af en aftale, som skyldes en medarbejder, uanset at adfærden ikke tjener til opfyldelse af kontrakten eller er af helt *abnorm karakter*, så længe adfærden har forbindelse med medarbejderens stilling eller hverv, jf. U 1964.806 H.

Hvor misligholdelse af en kontrakt skyldes, at en medarbejder ved underslæb eller andet uredeligt forhold tilegner sig eller forbruger midler, som var beregnet til opfyldelse af en kontrakt, fritager det ikke arbejdsgiveren for (hæftelses)ansvar, jf. U 1950.174 H.⁸¹

5.2.3.2 Regler, der går videre end DL 3-19-2

En række lovregler pålægger en kontrahent ansvar for en videre kreds af personer end dem, der er omfattet af DL 3-19-2. Dette er tilfældet for *lejere af fast ejendom, skibsredere og vognmænd*.

HR: En kontrahent er ansvarlig for fejl begået af **selvstændigt virkende tredjemænd**, f.eks. underleverandører eller underentreprenører. Dette gælder, selvom medkontrahenten ved og har accepteret, at der til opfyldelsen af aftalen anvendes selvstændige næringsdrivende.

⁸⁰ For hele afs. 5.2.2; Iversen 2, s. 234-235

⁸¹ For hele afs. 5.2.3; Iversen 2, s. 238-241

U1: Debitor hæfter imidlertid ikke for fejl i relation til opgaver og forpligtelser, som ikke følger af kontrakten med kreditor.

U2: Debitor hæfter heller ikke for en selvstændigt virkende tredjemand, hvis risiko- og ansvarsreglerne for debtors ydelse er at anse for udtømmende.

U3: Debitor vil efter omstændighederne ikke hæfte for opfyldelse af en biforpligtelse, som er overladt til tredjemand, hvis det på forhånd måtte stå kreditor klart, at debitor eller hans folk ikke selv ville foretage opfyldelseshandlingerne.⁸²

5.3 ANSVARSREGLER MILDERE END CULPAREGLEN

En **skade, som skadevolderen har forvoldt i privatlivet** og ikke ved udøvelse af offentlig eller erhvervsmæssig virksomhed, og som er dækket af skadelidtes **tingsforsikring** eller **driftstabsforsikring**, kan kun kræves erstattet af skadevolderen, såfremt denne har forvoldt skaden forsætligt eller ved grov uagtsomhed, jf. EAL § 19.⁸³

Ved **gaveløfter** vil gavemodtageren i almindelighed ikke kunne gøre gældende, at gaven lider af mangler. Gavegiveren vil uanset evt. regler om objektivi ansvar alene være ansvarlig som følge af forsæt eller grov uagtsomhed.⁸⁴

5.4 ANSVARSREGLER STRENGERE END CULPAREGLEN

5.4.1 Ansvar for opfyldelse af en genusforpligtelse

KBL er udformet med henblik på løsrækøb. Det er tvivlsomt, hvorvidt reglerne kan tages til indtægt for et generelt princip for genuslignende forpligtelser i andre kontrakter end køb. Et sådant genuslignende ansvar kan i højere grad komme på tale i tilfælde af forsinkelse frem for mangler, og ansvaret er mere nærliggende, jo større valgfrihed debitor har til opfyldelse af sin forpligtelse.⁸⁵

HR: Genusdebitor er ansvarlig ved misligholdelse af sin ydelse.

⁸² For hele afs. 5.2.3.2; Iversen 2, s. 241-245

⁸³ Iversen 2, s. 245-246

⁸⁴ Iversen 2, s. 246-247

⁸⁵ Iversen 2, s. 257-262

U1: Genusdebitor er ikke ansvarlig, jf. (principperne i) KBL § 24 (forsinkelse) og § 43, stk. 3 (mangler), såfremt han har været forhindret i at opfylde sin pligt på grund af en udefrakommende begivenhed,

- 1) som gør opfyldelse praktisk talt uovervindelig, og
- 2) hindringen skyldes en omstændighed, der som krig eller indførselsforbud er så ekstraordinær, at parterne ikke i almindelighed vil have taget sådanne begivenheder i betragtning ved indgåelse af kontrakten.

U2: Der kan være særlige holdepunkter for at fravige bestemmelserne (principperne) i KBL §§ 24 og 43. Har parterne ved aftaleindgåelsen anset det for sandsynligt eller muligt, at en vis hindring vil indtræde, kan kontrakten efter omstændighederne fortolkes således, at debitor har påtaget sig risikoen for indtræden af en begivenhed, der som f.eks. krig normalt vil fritage debitor for ansvar.⁸⁶

U3: (Princippet i) KBL § 24 kan endvidere fraviges eller præciseres ved aftale, således at området for ansvarsfrihed for debitor enten udvides eller skærpes.⁸⁷

En part, der ikke kan opfylde en indgået aftale på grund af opfyldeshindringer, skal underrette den anden part herom. Undladelse heraf medfører ansvar for tab, som kreditor kunne have undgået, hvis han havde fået en sådan meddelelse, uagtet at debitor som udgangspunkt havde været ansvarsfri efter (princippet i) KBL § 24.⁸⁸

Betaling af penge kan støde på vanskeligheder, som har karakter af force majeure, f.eks. valutarestriktioner, blokadeforanstaltninger eller bankstrejke. Debitor er ansvarlig for det tab, kreditor lider ved at få for sen betaling, medmindre hindringerne for betaling er ansvarsbefriende efter grundsætningen i KBL § 30, der henviser til KBL § 24, og reglen om valutatab i GBL § 7. Såfremt det blot er den aftalte betalingsmåde, der viser sig at være uigennemførlig, er debitor i almindelighed forpligtet til at betale på anden måde.⁸⁹

⁸⁶ Iversen 2, s. 255

⁸⁷ Iversen 2, s. 256f

⁸⁸ Iversen 2, s. 256

⁸⁹ Iversen 2, s. 262

5.4.2 Manglende økonomisk evne (pengemangel)

Der gælder et *objektivt ansvar* for **pengemangel** for debitor. Har debitor ikke midler til at opfylde kontrakten, er han ansvarlig herfor, uanset at der intet er at bebrejde ham. Ekstra økonomiske belastninger f.eks. som følge af konjunkturudviklinger, leverandørsvigt, uheld i produktion eller afsætning eller lignende bærer debitor risikoen for. Kun helt ekstraordinære og uventede prisstigninger kan bringe debtors forpligtelse til ophør.⁹⁰

5.4.3 Debtors uvidenhed om sin forpligtelse

Debitor er erstatningsansvarlig for et kontraktbrud, der skyldes **debtors uvidenhed om sin forpligtelse**, uanset om uvidenheden kan bebrejdes ham. Begår debitor kontraktbrud, fordi han ikke mener sig forpligtet som følge af en **retsvildfarelse**, idet han fortolker aftalen eller retsregler forkert, er han erstatningsansvarlig. Debitor antages ligeledes at være erstatningsansvarlig, hvor uvidenheden er en følge af en faktisk vildfarelse, f.eks. hvor virksomhedens ordrebog er forsvundet på grund af brand eller en computervirus.

Debitor er ikke erstatningsansvarlig, hvis kreditor findes ikke at have opfyldt en naturlig pligt til at minde debitor om hans forpligtelse eller opklare en misforståelse.⁹¹

5.4.4 Vanhjemmel og andre retsmangler

Debitor er ubetinget ansvarlig for **oprindelig vanhjemmel** og anden egentlig **retsmangel**, der forelå ved aftaleindgåelsen, jf. (principperne i) KBL § 59 og GBL § 9.

Efterfølgende vanhjemmel bedømmes på samme vis som faktiske mangler.⁹²

⁹⁰ Iversen 2, s. 247f

⁹¹ For hele afs. 5.4.3; Iversen 2, s. 262-263

⁹² Iversen 2, s. 264

5.4.5 Garanti

En *garanti* har retsvirkning efter sit indhold, men går ofte ud på at udrede erstatning til kreditor, såfremt garantien svigter. I så fald er ansvaret for debitor objektivt og ikke betinget af culpa, jf. (princippet i) KBL § 42, stk. 2.⁹³

5.4.6 Casus mixtus og obligatio perpetuatur

En debitor, der med forsæt handler i strid med bestemmelser i kontrakten og derved fremkalder en større eller dog en anden risiko for, at kreditor vil lide skade, end kreditor kunne have forudset ved kontraheringen, er ansvarlig for skade, der opstår ved, at denne øgede eller ændrede risiko realiseres, også selv om skadens indtræden er hændelig, f.eks. hvis en hændelig skade indtræder under en aftalestridig transport (*casus mixtus cum culpa*).⁹⁴

Debitor er vistnok ansvarlig for opfyldeshindringer, der indtræder, efter at opfyldelsen er blevet forsinket som følge af debitorens fejl, selvom opfyldeshindringen isoleret set er upåregnelig eller har karakter af force majeure og ikke kan tilregnes ham (*obligatio perpetuatur*).⁹⁵

5.4.7 Særregler om ansvarsgrundlaget i enkelte kontrakttyper

Ved **lån til brug** er låntager objektivt ansvarlig for skade på det lånte, såfremt lånet alene er i låntagers interesse, jf. DL 5-8-1 og U 1961.618/2 V.

Lovgivningen om *transport* indeholder særlige ansvarsregler.⁹⁶

5.5 ØKONOMISK TAB OG KAUSALITET

Kreditor har kun krav på erstatning for tab, der indtræder som følge af et kontraktbrud, som debitor er ansvarlig for (**kausalitet**). Kun økonomiske tab kan kræves erstattet. Kun udgifter, som kreditor har afholdt som følge af misligholdelsen, kan kræves erstattet.

⁹³ Iversen 2, s. 264-265

⁹⁴ Iversen 2, s. 265

⁹⁵ Iversen 2, s. 265-266

⁹⁶ Iversen 2, s. 266

Tab, der er en følge af en værdiforringende mangel, kan som hovedregel kræves erstattet, selvom køber eller bygherre erkender, at han ville have været villig til at betale samme pris, dersom debitor havde givet oplysning om manglen før aftaleindgåelsen.

Det er uafklaret, i hvilket omfang der kan kræves erstatning for **tab af chance**, f.eks. hvor en virksomhed uretmæssigt er blevet udelukket fra deltagelse i en konkurrence.⁹⁷

5.6 ERSTATNINGENS OMFANG

5.6.1 Hovedreglen: Fuld erstatning

5.6.1.1 Hovedregel og undtagelser

HR: Er debitor ansvarlig for misligholdelse af kontrakten, har kreditor krav på en erstatning, der har en sådan størrelse, at han i økonomisk henseende stilles, som om kontrakten var blevet rigtigt opfyldt.

U: Hvis en af de i pkt. 5.6.1.2- 5.6.2.1 nævnte modifikationer finder anvendelse.

Fuld erstatning af kreditors interesse i rigtig, kontraktmæssig opfyldelse (**positiv opfyldelsesinteresse**) er differencen mellem kreditors økonomiske situation, som den ville have været, hvis kontrakten var blevet behørigt opfyldt og kreditors situation, som den faktisk er efter misligholdelsen. Kreditors tab kan både bestå i påførte udgifter og mistede indtægter.

Hæver kreditor kontrakten, udgør erstatningen typisk differencen mellem markedsværdien eller udgift til nyanskaffelse og vederlaget til debitor. Har kreditor haft fordel af ydelsen, indtil ophævelsen sker, må værdien heraf fradrages erstatningsbeløbet.

Fastholder kreditor kontrakten, vil principperne for erstatningsopgørelsen variere alt efter misligholdelsens karakter, dvs. om der foreligger forsinkelse, mangel eller andet. Er en ydelse mangelbehæftet, kan erstatningen fastsættes til ydelsens værdiforringelse eller udgiften til reparation/afhjælpning af manglen.⁹⁸

⁹⁷ For hele afs. 5.5; Iversen 2, s. 267-270

⁹⁸ For hele afs. 5.6.1.1; Iversen 2, s. 270-276

5.6.1.2 Prisdifferencetab

Prisdifferencetabet er den merpris, som kreditor må betale for at få den pågældende ydelse leveret fra anden side, jf. (princippet i) KBL §§ 25, 30 og 45. Merprisen kan enten opgøres med udgangspunkt i et faktisk dækningskøb eller i markedsprisen. Det er op til kreditor, om han ønsker at foretage et dækningskøb eller ej. Kreditor kan naturligvis ikke få fuld erstatning for et dækningskøb af en ydelse, som ikke kvantitets- og kvalitetsmæssigt svarer til den aftalte ydelse.

Kreditor kan ikke på samme tid kræve et prisdifferencetab erstattet og samtidig få erstatning for sine kontraheringsomkostninger, medmindre han påføres ekstra omkostninger i forbindelse med et dækningskøb.⁹⁹

5.6.1.3 Avancetab

Kreditor kan få erstattet den *avance*, han er gået glip af på grund af debtors misligholdelse, som ved køb og salg er forskellen mellem indkøbspris og videre-salgspris. Sælger vil typisk have et **avancetab**, idet han vil være gået glip af et (videre)salg, mens køber normalt ikke vil have pådraget sig et avancetab, da han vil kunne skaffe varen andetsteds fra (og kræve prisdifferencen erstattet).

Kreditor kan ikke samtidigt kræve erstatning for sin bruttoavance og sine omkostninger i forbindelse med aftalen. Kreditor kan dog godt kræve sine omkostninger dækket i kombination med et krav om *nettofortjenesten*, dvs. fortjenesten ud over omkostningerne.¹⁰⁰

5.6.1.4 Driftstab (erstatning af tidsinteresse)

Krav om erstatning for opfyldelsesinteressen omfatter også afsavn eller **tidsinteressen**, dvs. det økonomiske tab ved ikke eller ikke fuldt ud at kunne udnytte ydelsen i tiden mellem den aftalte og den senere faktiske leveringstid eller det tidspunkt, da en mangel ved ydelsen er blevet eller kunne være afhjulpet.

Et **driftstab** vil kreditor dog i mange tilfælde kunne undgå eller begrænse, hvorfor erstatning herfor helt eller delvist vil kunne afskæres som følge af egen skyld, tabsbegrænsning eller manglende **adækvans**.

⁹⁹ For hele afs. 5.6.1.2; Iversen 2, s. 276-279

¹⁰⁰ For hele afs. 5.6.1.3; Iversen 2, s. 279-282

Afsavn af ting til personligt brug udgør normalt ikke et økonomisk tab og vil således ikke kunne kræves erstattet.¹⁰¹

5.6.1.5 Ekstraordinære omkostninger, kundetab, følgeskader mv.

En misligholdelse af en kontrakt kan påføre kreditor ekstraordinære omkostninger eller forårsage skader på kreditors øvrige virksomhed, f.eks. ved *kundetab*, *formuetab* samt *skade på kreditors og medarbejdernes person*. Sådanne tab er principielt omfattet af opfyldelsesinteressen, men vil i særlig høj grad kunne reduceres efter reglerne om adækvans.¹⁰²

5.6.1.6 Compensatio lucri cum damno

Har skadelidte også haft en fordel af kontraktforholdet, skal fordelene efter omstændighederne fratrækkes i erstatningsopgørelsen. Tre grundlæggende betingelser taler for, at ***compensatio lucri cum damno*** kan komme på tale:

- 1) fordel og tab skal være forårsaget af samme begivenhed
- 2) forårsagelsen skal være adækvat
- 3) der skal være en vis nærmere forbindelse mellem fordel og tab (komputabilitet).

Opfyldelse af disse betingelser er en nødvendig men ikke tilstrækkelig forudsætning for at fradrage en fordel.¹⁰³

5.6.1.7 Skade og tab, som kreditor kunne og burde have undgået

Debitors forpligtelse til at erstatte kreditor det tab, denne lider som følge af kontraktbrud, som debitor er ansvarlig for, omfatter ikke tab, som kreditor kunne have undgået ved at træffe sædvanlige eller rimelige foranstaltninger til begrænsning af sit tab (**egen skyld**).

¹⁰¹ For hele afs. 5.6.1.4; Iversen 2, s. 282-283

¹⁰² Iversen 2, s. 283-285

¹⁰³ Iversen 2, s. 286

Omvendt medfører kreditors **tabsbegrænsningsforpligtelse**, at debitor skal erstatte de udgifter, kreditor med føje har afholdt for at begrænse sit tab, uanset om tabsbegrænsningen lykkes eller ej.

Kreditor skal underrette debitor om misligholdelsen, hvis debitor har mulighed for at begrænse tabets omfang. Kreditors undladelse heraf kan medføre reduktion i erstatningskravet med det beløb, debitor kunne have sparet.

Tab, der skyldes kreditors manglende økonomiske evne, kan sædvanligvis ikke kræves erstattet.¹⁰⁴

5.6.1.8 Medskyld og viden (ond tro) hos kreditor

Har kreditor ved uforsvarlig adfærd medvirket til den skade, han har lidt som følge af et kontraktbrud, nedsættes hans erstatningskrav efter den almindelige erstatningsretlige regel om nedsættelse af ansvaret efter culpereglen på grund af *egen skyld*. Erstatningsansvaret nedsættes efter skyldgraden hos kreditor.

Hvor der efter lovgivningen påhviler debitor et objektivi ansvar, bortfalder dette, hvis kreditor på aftaletidspunktet var i ond tro om den foreliggende hindring for aftalens opfyldelse, jf. (principperne i) KBL § 59 og GBL § 9.

Har kreditor kendskab til en fejl ved ydelsen forinden aftalens indgåelse, vil der som regel ikke være tale om en mangel, jf. princippet om **caveat emptor** i KBL § 47.

Oprindelig ond tro hos kreditor angående fejl ved tilblivelsen af debitors løfteerklæring medfører i almindelighed ugyldighed, jf. aftalelovens §§ 29-33.¹⁰⁵

5.6.1.9 Adækvans (påregnelighed og årsagsforbindelse)

Kreditor kan alene forlange tab erstattet af debitor, der er en følge af misligholdelsen, og som var påregnelige for debitor ved aftaleindgåelsen, eller - for så vidt angår tab som følge af skader - der skyldes debitors uforsvarlige adfærd, da

¹⁰⁴ For hele afs. 5.6.1.7; Iversen 2, s. 287-290

¹⁰⁵ For hele afs. 5.6.1.8; Iversen 2, s. 290-291

den uforsvarlige adfærd fandt sted (**adækvans**). Påregneligt betyder i denne sammenhæng, hvad folk fornuftigvis ville regne med og tage i betragtning.¹⁰⁶

5.6.2 Særlige regler og grundsætninger om begrænsning af erstatningens størrelse

5.6.2.1 Begrænsning af erstatningens størrelse til et normalt tab uden lovhjemmel

Der gælder ikke en almindeligt gældende grundsætning om begrænsning af ansvaret til det normale tab. Erstatningsbyrder, der er særligt tyngende og urimelige, kan dog efter omstændighederne nedsættes.

Parterne i et kontraktforhold kan aftale et maksimum for erstatningens størrelse. En sådan aftale kan efter omstændighederne anses for vedtaget, selvom den er ensidigt udformet af den ene aftalepart.

Har en part trods mulighed og anledning undladt at oplyse om, at genstande er særligt værdifulde eller sensible, er erstatning for skade på genstandene i praksis blevet reduceret til det nogenlunde sædvanlige i aftaler om *transport, forvaring, bearbejdelse og lignende*.¹⁰⁷

5.7 SÆRREGLER OM PENGEFORPLIGTELSE: RENTER OG VALUTAKURSTAB

5.7.1 Renter

Kreditor har kun krav på renter af sit tilgodehavende for tiden før forfaldsdagen (**kreditrente**), hvis dette er aftalt eller følger af handelsbrug eller anden sædvane, jf. RL § 2. Kreditrente løber videre efter forfaldsdagen, jf. RL § 7, stk. 3.

Kreditor har krav på rente med den legale rentesats for tiden efter forfaldsdagen (**morarente**). Retten indtræder fra forfaldsdagen, hvis denne er fastsat i forvejen, jf. RL § 3, stk. 1. Hvor forfaldsdagen ikke er fastsat i forvejen, kan morarente først kræves 30 dage efter, at kreditor har afsendt eller fremsat anmodning om betaling, jf. RL § 3, stk. 2.

¹⁰⁶ Iversen 2, s. 292

¹⁰⁷ For hele afs. 5.6.2.1; Iversen 2, s. 296-299

EKSAMENSTIP:

Overvej i en opgave om aftalekoncipering, hvad parterne mest hensigtsmæssigt kunne have reguleret. Find evt. inspiration i opgavens faktum.

- Hvad skal præsteres hvornår?
- Hvad skal præsteres hvor?
- Hvad skal præsteres i hvilken kvalitet?
- Hvad er vederlaget, og hvordan skal betaling ske?
- Hvad skal der ske i tilfælde af misligholdelse?
- Skal aftalen have en bestemt varighed?
- Skal aftalen kunne opsiges med et bestemt varsel?

Under alle omstændigheder kan kreditor kræve **procesrente** fra den dag, han indleder retsforfølgning, jf. RL § 3, stk. 4, og § 8.

RL kan som udgangspunkt fraviges ved aftale eller ved handelsbrug og sædvane, jf. RL § 1, stk. 3. RL indeholder dog visse - hovedsageligt forbrugerbeskyttende - undtagelser, jf. RL § 1, stk. 4, 2. pkt., og § 7, stk. 1.

Rentesatsen for kreditrente følger af aftale eller sædvane. Morarentesatsen er som udgangspunkt en årlig rente svarende til Nationalbankens årlige udlånsrente plus 8 procentpoint, jf. RL § 5.

Såfremt debitor har pligt til at svare rente, består denne pligt, indtil betaling sker, eller betalingsforpligtelsen ophører, f.eks. på grund af forældelse eller deponering. Pligt til at betale rente forudsætter ikke ansvar hos debitor.¹⁰⁸

5.7.2 Tab, som ikke dækkes af renten

Kreditor kan kræve, at debitor betaler hans rimelige og relevante omkostninger ved **udenretlig inddrivelse af fordringen**. Kreditor kan for én rykkerskrivelse kræve et gebyr af højst 100 kr., jf. RL §§ 9a og 9b.

¹⁰⁸ For hele afs. 5.7.1; Iversen 2, s. 299-303

Erstatning for tab, som renten ikke dækker, kan kræves af kreditor, såfremt de almindelige erstatningsbetingelser er opfyldt.¹⁰⁹

5.7.3 Kurstab ved fordringer i fremmed valuta

HR: Har parterne aftalt, at betaling skal ske i fremmed valuta, og lider kreditor et tab, fordi der betales for sent, og kursen på den pågældende valuta er faldet, er debitor erstatningsvarlig for **kurstabet**, jf. (princippet i) GBL § 7, stk. 2.¹¹⁰

U1: Debitor skal ikke svare erstatning for kurstab, hvis betalingsforsinkelsen beror på kreditors forhold, jf. (princippet i) GBL § 7, stk. 3.

U2: Debitor skal heller ikke svare erstatning for kurstab, der skyldes lovgivningsforanstaltninger, standsninger i den almindelige samfærdsel eller lignende uovervindelige hindringer, som debitor ikke burde have regnet med ved gældsbrevets udstedelse, jf. (princippet i) GBL § 7, stk. 3.

¹⁰⁹ For hele afs. 5.7.2; Iversen 2, s. 303

¹¹⁰ Iversen 2, s. 304

6. NEGATIV KONTRAKTINTERESSE

6.1 KONTRAHERING KAN VÆRE EN ANSVARSPÅDRAGENDE OG SKADEVOLDENDE HANDLING

Den negative kontraktinteresse er kreditors økonomiske interesse i at blive stillet, som om han ikke havde indgået kontrakten. Den negative kontraktinteresse kan derfor bl.a. omfatte:

- *kreditors kontraheringsomkostninger*
- *udgifter til opfyldelse, f.eks. forsendelsesomkostninger*
- *tab på grund af debtors manglende underretning om misligholdelse*
- *disponeringstab*, dvs. det tab kreditor lider ved at have undladt at kontrahere til anden side. Erstatning for et påstået disponeringstab vil dog ofte afskæres eller reduceres på grund af manglende årsagsforbindelse eller adækvans, eller fordi tabet ikke har været uundgåeligt. Den negative kontraktinteresse kan derimod aldrig omfatte en mistet fortjeneste forbundet med indgåelse af kontrakten.¹¹¹

De almindelige erstatningsbetingelser, herunder krav om årsagsforbindelse og adækvans, gælder både ved erstatning opgjort som negativ og positiv kontraktinteresse. Der henvises til gennemgangen under positiv opfyldelsesinteresse.¹¹²

Som nævnt kan en part kun kræve positiv opfyldelsesinteresse, såfremt parterne har indgået en gyldig aftale. Da kravet om den negative kontraktinteresse skal stille kreditor, som om han ikke havde indgået en kontrakt, er kravet ikke betinget af, at der foreligger en gyldig aftale.

Erstatning opgjort efter princippet om negativ kontraktinteresse kan således komme på tale ved en aftales ugyldighed, resultatløse forhandlinger, urigtige oplysninger eller råd samt gyldige kontrakter ophævet ex tunc.¹¹³

¹¹¹ Iversen 2, s. 308-311

¹¹² Iversen 2, s. 311

¹¹³ Iversen 2, s. 311

6.2 UGYLDIGE KONTRAKTER

Hvis en aftale er *ugyldig*, kan kreditor kræve erstatning på baggrund af den negative kontraktinteresse, hvis erstatningsbetingelserne er opfyldt. Krav om negativ kontraktinteresse kan rejses både i tilfælde af svage og stærke ugyldighedsgrunde.

Ansvarsgrundlaget er culpa. Debitor er i almindelighed erstatningsansvarlig, hvis han har udvist en uforsvarlig adfærd ved kontraheringen (*culpa in contrahendo*), f.eks. ved at fremkalde et løfte ved brug af urigtige oplysninger eller ved at udnytte kreditors vildfarelse.^{114 115}

6.3 RESULTATLØSE KONTRAKTFORHANDLINGER

HR: Parterne i en *kontraktforhandling*, der ikke munder ud i indgåelsen af en kontrakt, skal hver især bære egne omkostninger forbundet hermed.

U1: Efter omstændighederne kan en part dog kræve unødvendigt spildte udgifter erstattet, hvor modparten har handlet uforsvarligt (*culpa in contrahendo*) ved f.eks. at give urigtige oplysninger eller ved uforsvarligt at give den ene part indtryk af en seriøs forhandling.

U2: En part vil tillige kunne kræve erstatning for udgifter, der kunne være undgået, såfremt modparten rettidigt havde givet underretning om, at aftalen ikke ville blive indgået.¹¹⁶

6.4 URIGTIGE OPLYSNINGER OG FEJLAGTIGE RÅD

Består debtors forpligtelse i at levere en oplysning eller rådgivning, og er *oplysningen urigtig eller rådgivningen fejlagtig*, og er debitor erstatningsansvarlig herfor, vil erstatningen i almindelighed skulle udmåles til det tab, kreditor lider ved at stole på den urigtige oplysning eller følge det fejlagtige råd, dvs. det tab, kreditor lider ved at indrette sig i tillid til oplysningen eller rådet (**tillidsinteressen**).

¹¹⁴ Ved svig kan kreditor vælge at gå frem efter reglerne om ugyldighed, jf. aftalelovens § 30, og forlange den negative kontraktinteresse. Svig er imidlertid også en ansvarsbegrundende misligholdelse, og kreditor kan derfor i stedet kræve sin positive opfyldelsesinteresse erstattet.

¹¹⁵ For hele afs. 6.2; Iversen 2, s. 311-313

¹¹⁶ For hele afs. 6.3; Iversen 2, s. 313-314

Ansvar for urigtig oplysning eller fejlagtig rådgivning omfatter formentlig kun direkte og adækvate tab for adressaten til oplysningen/rådgivningen.¹¹⁷

6.5 GYLDIGE KONTRAKTER, DER HÆVES EX TUNC

Ophæves en gyldig kontrakt ex tunc, kan kreditor vælge at kræve erstatning efter princippet om negativ kontraktinteresse. Den negative kontraktinteresse kan kræves erstattet overalt, hvor der er ansvar efter kontraktansvarsreglerne, herunder efter den almindelige culperegul samt særregler såsom KBL § 24.¹¹⁸

6.6 KRAV PÅ KONTRAKTINTERESSEN OG COMPENSATIO LUCRI CUM DAMNO

Grundsætningen om *compensatio lucri cum damno* er omtalt ovenfor under pkt. 5.6.1.6 og drejer sig om, hvorvidt en opnået fordel skal fratrækkes ved erstatningsopgørelsen.

HR: Det er uden betydning for adgangen til at kræve den negative kontraktinteresse erstattet, *om parten ikke ville opnå en gevinst i kraft af kontrakten eller ligefrem ville lide et tab.*

U: Efter omstændighederne kan erstatning for forgæves omkostninger i erhvervsmæssige forhold dog nægtes ud fra en rimelighedsvurdering, hvor kontrakten ville have været tabsgivende.

En gevinst, der opnås, ved at en part senere og ikke i umiddelbar tilknytning til det erstatningspådragende kontraktforhold i form af dækningskøb/-salg indgår aftale på gunstigere vilkår, skal ikke fratrækkes i erstatningsopgørelsen.¹¹⁹

¹¹⁷ For hele afs. 6.4; Iversen 2, s. 314-317

¹¹⁸ Iversen 2, s. 317-321

¹¹⁹ For hele afs. 6.6; Iversen 2, s. 321-324

7. FORDRINGSHAVERMORA

7.1 BEGREB

Kreditor kommer i **fordringshavermora**, hvis skyldforholdet,

1. efter at *frigørelsestiden* er kommet,
2. ikke kan bringes til ophør ved opfyldelse
3. på grund af kreditors forhold.

Reglerne om fordringshavermora har normalt kun betydning ved **ren fordringshavermora**, som foreligger, hvis kreditor allerede har opfyldt eller stadig opfylder sin forpligtelse til at præstere modydelsen, men ikke kan eller vil modtage debitors ydelse. I øvrigt vil der ofte både foreligge fordringshavermora og misligholdelse, og debitor kan i så fald vælge at gå frem efter reglerne herom.¹²⁰

7.2 BETINGELSERNE FOR INDTRÆDEN AF FORDRINGSHAVERMORA

7.2.1 Opfyldelsestilbud og frigørelsestid

Hvor det påhviler debitor at tilbyde eller forlange opfyldelse af sin forpligtelse, indtræder der fordringshavermora, hvis opfyldelsen hindres på grund af kreditors forhold. Er opfyldelsestiden ikke aftalt, eller skal kreditor medvirke til modtagelsen, tilkommer der kreditor en rimelig frist. Kreditor kan som udgangspunkt afvise opfyldelsestilbud fra tredjemand uden derved at komme i fordringshavermora, medmindre tredjemand er kautionist eller pantsætter.

Der kan ikke indtræde fordringshavermora, før frigørelsestiden er kommet for debitor. Frigørelsestiden er det tidligste tidspunkt, hvor debitor har ret til at præstere sin ydelse.¹²¹

7.2.2 Opfyldeshindring begrundet i kreditors forhold

En opfyldeshindring fra kreditors side kan være faktisk eller retlig. En faktisk opfyldeshindring kan f.eks. forekomme i afhentningskøb, hvor køber undlader at afhente det købte. Der foreligger en retlig opfyldeshindring, hvor kreditor ikke gør debitors opfyldelse vanskeligere, men hvor debitor udnytter sin ret (i

¹²⁰ Iversen 2, s. 389

¹²¹ For hele afs. 7.2.1; Iversen 2, s. 392-393

medfør af samtidighedsgrundsætningen) til at undlade at opfylde på grund af kreditors misligholdelse med erlæggelse af vederlaget.¹²²

7.3 RETSVIRKNINGERNE AF FORDRINGSHAVERMORA

7.3.1 Pengedebitors forpligtelse

En pengedebitor har ret, men ikke pligt til i tilfælde af fordringshavermora at **deponere** det skyldige beløb med frigørende virkning, jf. deponeringslovens § 1, hvorved han stilles, som om han har betalt til kreditor. Deponering er bindende for debitor, jf. deponeringslovens § 2. Deponering kan kun ske, hvor betaling ikke kan ske f.eks. som følge af tvivl om kreditors eksistens.

Debitor er fritaget for at svare *renter* af gæld, så længe kreditor er i fordringshavermora, jf. RL § 4, stk. 1, men debitor skal svare almindelig indlånsrente af det skyldige beløb, såfremt rimelig hensyntagen til kreditor eller hindringens særlige beskaffenhed kræver, at debitor placerer det skyldige beløb i en bank eller sparekasse, jf. RL § 4, stk. 2.¹²³

7.3.2 Realdebitors forpligtelser

7.3.2.1 Almindelige regler

Er kreditor i fordringshavermora, vil **risikoen for ydelsen** overgå fra realdebitor til kreditor, jf. (princippet i) KBL § 37.

Realdebitor er forpligtet til at drage omsorg for ydelsen for kreditors regning, jf. (principperne i) KBL §§ 33 og 36. Tilsidesætter debitor sin omsorgspligt, og forringes ydelsen derved, vil kreditor kunne udøve misligholdelsesbeføjelser efter reglerne om efterfølgende mangler, jf. (principperne i) KBL §§ 42, stk. 2, og 44. Her er det vigtigt at være opmærksom på tidspunktet for risikoens overgang, smh. KBL § 37.

Kan realdebitor ikke vedblive med at sørge for ydelsen uden væsentlig omkostning eller ulempe, eller råder kreditor ikke over ydelsen inden en rimelig tid efter at være blevet opfordret dertil, har realdebitor ret til at videresælge ydelsen for kreditors regning.

¹²² Iversen 2, s. 393

¹²³ For hele afs. 7.3.1; Iversen 2, s. 394-395

Kan ydelsen ikke videresælges, eller vil realdebitor ikke opnå en pris, der dækker salgsomkostningerne, skal realdebitor bortskaffe ydelsen, jf. (princippet i) KBL § 34. Kreditor må betale realdebitor det beløb, hvormed den aftalte købesum overstiger det beløb, salgsgenstanden nu indbringer, hvori realdebitor kan fradrage (modregne) omkostningerne ved salget og omkostningerne ved opbevaringen i tiden, efter der indtrådte fordringshavermora. De besparelser, realdebitor måtte opnå ved ikke at præstere ydelsen, godskrives kreditor.

Realdebitor har tilbageholdsret i ydelsen til sikkerhed for sit erstatningskrav, jf. (princippet i) KBL § 36.

Realdebitor har ikke blot ret men tillige pligt til at sælge eller bortskaffe ydelsen, såfremt fortsat opbevaring vil medføre uforholdsmæssigt store omkostninger, eller genstanden er udsat for hurtig fordærvelse, jf. (princippet i) KBL § 35.¹²⁴

7.3.2.2 Vedvarende kontrakter

I *vedvarende kontrakter* gælder som udgangspunkt de almindelige regler om fordringshavermora, jf. ovenfor. Særligt for vedvarende kontraktforhold gælder dog, at debitor sædvanligvis kan betragte fordringshavermora som en opsigelse f.eks. i situationer, hvor en udlejers lejer ikke gør brug af det lejede, eller hvor en arbejdstagers arbejdskraft ikke kan eller vil bruges af arbejdsgiveren.¹²⁵

7.3.2.3 Transportkontrakter, aftaler om forvaring og reparation

I *transportkontrakter* gælder ifølge CMR-loven og søloven i al væsentlighed de almindelige regler om fordringshavermora.¹²⁶ Det samme gælder en *forvarer (depositar)* og en *reparatør*.¹²⁷

7.3.2.4 Tidsbundne ydelser

Er det aftalt eller forudsat mellem parterne, at en ydelse skal leveres på et bestemt tidspunkt eller inden for et bestemt tidsrum (tidsbundne ydelser) som

¹²⁴ For hele afs. 7.3.2.1; Iversen 2, s. 395-398

¹²⁵ Iversen 2, s. 398-399

¹²⁶ Iversen 2, s. 399

¹²⁷ Iversen 2, s. 400-402

f.eks. en konditors levering af en bryllupskage til et bryllup, fraviges hovedreglen om, at debtors forpligtelse fortsætter med at bestå, når kreditor er i fordringshavermora. Debitor bevarer sit krav på vederlag, men skal efter omstændighederne nyttiggøre sin ydelse på anden vis og modregne dette i kravet mod kreditor, såfremt kreditor er i fordringshavermora.¹²⁸

¹²⁸ Iversen 2, s. 402

8. AFTALE OM FØLGERNE AF KONTRAKTBRUD

8.1 ALMINDELIGE RETSREGLER ELLER AFTALER OM KONTRAKTBRUD

De almindelige deklatoriske regler kan fraviges både ved *individuel aftale* og ved en *standardkontrakt*. Kravene til vedtagelse af vilkår i en standardkontrakt er højere end kravene til vedtagelse af vilkår i en individuelt forhandlet kontrakt. Standardvilkår fortolkes ofte mod koncipisten. Hvis medkontrahenten er forbruger, fortolkes et vilkår, der ikke har været individuelt forhandlet, på den måde, som er mest gunstig for forbrugeren, jf. aftalelovens § 38b.

Aftalefriheden er begrænset af præceptive lovregler. Dette er navnlig tilfældet i forbrugerforhold i medfør af forbrugeraftaleloven, kreditaftaleloven og købeloven. Reglerne i disse love er dog kun ufravigelige forud for en eventuel misligholdelse, og når fravigelsen er til skade for forbrugeren.

Nogle standardvilkår, herunder AB 92, er så anerkendte og udbredte, at de meget let anses for vedtaget.

Kravene til vedtagelse af et vilkår og til at fortolke det som en fravigelse af deklatorisk ret er højere ved vilkår, der angår misligholdelsesbeføjelser, end ved vilkår, der regulerer ydelserne. Vilkår om misligholdelsesbeføjelser vil også nemmere blive tilsidesat af domstolene.¹²⁹

8.2 GARANTIER OG MASKINKLAUSULER

8.2.1 Garantier

En **garanti** er en indeståelse for, at en vis tilstand består, eller for at en fremtidig udvikling vil forme sig på en bestemt måde. Kreditors ret efter garantiløftet bliver aktuel, hvis tilstanden eller udviklingen viser sig at være eller at blive anderledes end angivet - også selvom kreditor ikke efter almindelige regler, f.eks. culpa-reglen, vil kunne rejse krav mod debitor. En garanti forstås i almindelighed

¹²⁹ For hele afs. 8.1; Iversen 2, s. 353-358

som et løfte om at yde noget positivt, hvis garantien svigter, og løftet bliver aktuelt, f.eks. at erstatte, afhjælpe eller ombytte, i modsætning til en betingelse, der svigter, hvorved løftet bortfalder.

En garanti har retsvirkning efter sit indhold, og virkningerne af en garanti beror derfor først og fremmest på en fortolkning af den enkelte garantierklæring. Går en garanti i køb ud på, at en genstand har visse faktiske egenskaber, og er garantien i øvrigt tavs, udløser garantien de sædvanlige misligholdelsesbeføjelser i KBL § 42, stk. 2, jf. § 1, stk. 1.

Angår garantien ikke en bestemt periode, fortolkes garantien således, at de tilsikrede egenskaber skal være til stede ved aftaleindgåelsen. Sådanne garantier, der ikke er begrænset i tid, fortolkes i almindelighed ikke som fravigelser af de legale frister, jf. f.eks. den absolutte reklamationsfrist på to år i KBL §§ 54 og 83 (den tilsvarende frist for byggematerialer er 3 (eller maksimalt 10) år, jf. KBL § 54, stk. 3, og forældelseslovens § 3).

En garanti behøver ikke at betegne sig "garanti". Om et løfte har garantivirkning, afhænger af erklæringens indhold og fortolkningen heraf. En garanti kan eventuelt også være stiltiende.¹³⁰

8.2.2 Maskinklausuler

En **maskinklausul** forpligter almindeligvis en leverandør til at afhjælpe en mangel ved det leverede eller reparerede og begrænser til gengæld kreditors adgang til at påberåbe sig andre misligholdelsesbeføjelser.

Ret til erstatning begrænses kun, hvis dette er udtrykkeligt aftalt. Er sælgers afhjælpningsforsøg forgæves, kan køber hæve kontrakten og kræve erstatning. Er erstatningens omfang begrænset til direkte tab, således at erstatning ikke omfatter f.eks. driftstab, kan kreditor alligevel kræve erstatning i almindeligt omfang, hvis debitor ikke kan eller vil afhjælpe.¹³¹

¹³⁰ For hele afs. 8.2.1; Iversen 2, s. 358-360

¹³¹ Iversen 2, s. 361

8.2.3 Mangelfrihedsklausuler ("**som den er og forefindes**")

En bestemmelse i aftalen, der sigter på at afskære enhver mangelindsigelse, som f.eks. at *en salgsgenstand er solgt, som den er og forefindes, som beset eller lignende (as is-klausuler)*, kan ikke fortolkes sådan, at kreditor under ingen omstændigheder vil kunne påberåbe sig mangler. Er debitor i ond tro om en defekt ved ydelsen, og undlader han at oplyse herom, tilsidesætter han sin loyale oplysningspligt, og bestemmelsen vil i så fald ikke have nogen betydning. Selvom debitor er i god tro, vil en kreditor kunne gøre alvorlige skjulte mangler gældende uanset en sådan bestemmelse.

Mangelfrihedsklausuler kan ikke påberåbes over for køberen i forbrugerkøb af løsøre, jf. KBL § 77.¹³²

8.3 KLAUSULER OM FRASKRIVELSE ELLER BEGRÆNSNING AF ANSVAR

8.3.1 Vedtagelsen af klausuler om ansvarsfraskrivelse

Spørgsmålet om *vedtagelse af ansvarsfraskrivelse eller -begrænsninger* forekommer ofte, hvor disse vilkår fremgår af forretningsbetingelser eller af andre dokumenter end selve kontrakten. Vedtagelse af vilkår, der ikke fremgår af selve kontrakten, vil typisk kræve henvisning i kontrakten. Fraviger vilkåret den deklaratoriske retsstilling til skade for medkontrahenten, forudsætter vedtagelse ofte særlig fremhævelse af vilkåret.¹³³

8.3.2 Fortolkning af klausuler om ansvarsfraskrivelse

I relation til *fortolkning* gælder, at jo mere byrdefuldt et kontraktvilkår er, desto større krav stilles der til vilkårets klarhed. Et vilkår om fravigelse af den almindelige culperegulering er kun gyldigt, hvis fravigelsen fremgår klart af vilkårets ordlyd. Helt *generelle ansvarsfraskrivelse* fortolkes derfor således, at de ikke begrænser culpaansvar.

Ansvarsfraskrivelse, der klart begrænser culpaansvar, gælder som udgangspunkt ikke ansvar for groft culpøse forhold. En gyldig ansvarsfraskrivelse for en

¹³² For hele afs.8.2.3; Iversen 2, s. 362-368

¹³³ Iversen 2, s. 371

bestemt skadebegivenhed udelukker ikke ansvar for debtors undladelse af at mindske omfanget af den skade, begivenheden har udløst.¹³⁴

8.3.3 Gyldigheden af klausuler om ansvarsfraskrivelse

En vedtaget ansvarsbegrænsning af et direkte tab, udbedringsudgifter eller et maksimumbeløb er i almindelighed *gyldig*. Ansvar for skade forvoldt med forsæt og i almindelighed også *grov uagtsomhed* kan dog ikke fraskrives.

Fejl begået af medarbejdere ved grov uagtsomhed mod ledelsens ønske og instruktion trods rimelig kontrol kan muligvis fraskrives. Begrænsning i kreditors adgang til at kræve afhjælpning er ikke bindende eller gyldig, hvis afhjælpning ikke lykkes inden rimelig tid.

Ansvar for *simpel uagtsomhed* kan ikke fraskrives ved advokat- og revisorydelser.¹³⁵

8.4 KONVENTIONALBOD

En **konventionalbod** er en aftale, hvorefter debitor skal udrede et bestemt beløb - enten et éngangsbeløb eller en løbende dagbod - i tilfælde af debtors misligholdelse.

Som hovedregel vil en konventionalbod kun blive udløst af en ansvarspådragende misligholdelse. Det beror på fortolkning, om kreditor kan gøre et tab gældende, som ikke er dækket af konventionalboden, og om konventionalboden (typisk ved éngangsbeløb) træder i stedet for ydelsen, således at kreditor ikke ved siden af konventionalboden kan kræve naturalopfyldelse. I tvivlstilfælde anses konventionalboden ofte for at indeholde et endeligt opgør med erstatningspligten.

Selvom en løbende dagbod er maksimeret til et bestemt beløb, og dette maksimum er nået, er debitor forpligtet til at levere sin ydelse. Debitor er i modsat fald erstatningsansvarlig. Et beløbsmaksimum for bod fritager ikke debitor for ubegrænset ansvar for forsæt og næppe heller for grov uagtsomhed.

¹³⁴ Iversen 2, s. 373

¹³⁵ For hele afs. 8.3.3; Iversen 2, s. 373-378

En konventionalbod kan være ugyldig efter aftalelovens § 36.¹³⁶

8.5 ANDRE VEDTAGELSER OM SKÆRPEDE MISLIGHOLDELSSEBEFØJELSER

Urimelige aftalevilkår kan være ugyldige efter aftalelovens § 36. Bestemmelsen har særlig relevans i forbrugerkontrakter og andre kontrakter med ulige styrkeforhold mellem parterne.¹³⁷ Er der tale om jævnbyrdige parter, der grundigt har forhandlet om kontraktens vilkår, er der ikke samme hensyn til at censurere aftalen fra domstolens side, jf. eks. U.2012.3007H.

8.6 KONKURRENCEKLAUSULER

Konkurrenceklausuler kan anvendes til at undgå konkurrerende aktiviteter fra sælgeren af en virksomhed eller en tidligere medarbejder.

En konkurrenceklausul, der pålægger en sælger af en virksomhed at undlade at konkurrere med henblik på at beskytte den til den solgte virksomhed knyttede goodwill, er i almindelighed gyldig. Konkurrenceklausuler kan underkendes for så vidt de med hensyn til tid, sted eller andre forhold går længere end påkrævet, eller hvis de på urimelig måde indskrænker den forpligtedes adgang til erhverv, jf. aftalelovens § 38, stk. 1.¹³⁸

8.7 PROCESKLAUSULER

Kontraktvilkår, der foreskriver en bestemt procedure for fremsættelse af krav (**procesklausuler**), f.eks. krav om skriftlighed, særlige frister eller dokumentation, fortolkes ofte lempeligt eller tilsidesættes.¹³⁹ En klausul om forudgående varsel ved ophævelse kan fastholdes, såfremt den angår misligholdelse af en bi-forpligtelse, mens en misligholdt hovedforpligtelse er hævebegrundende.¹⁴⁰

¹³⁶ For hele afs. 8.4; Iversen 2, s. 378-382

¹³⁷ Iversen 2, s. 382-383

¹³⁸ Iversen 2, s. 385-386

¹³⁹ Iversen 2, s. 387

¹⁴⁰ Iversen 2, s. 386 og eksempelvis U.2011.115H

9. DEBITORSKIFTE OG KREDITORSKIFTE

9.1 INTRODUKTION TIL TREDJEMANDSLØFTER OG PERSONSKIFTE

Emnet debitor- og kreditorskifte skal ses i sammenhæng med det juridiske begreb "tredjemandsløfter". Tredjemandsløfter er en aftale mellem to parter, der skaber ret for en tredjepart.

HR: Man kan frit indgå aftaler, der skaber ret for tredjemand, men man kan ikke uden særlig lovhjemmel indgå aftaler, der skaber pligt for tredjemand.¹⁴¹

9.1.1 Kort om tredjemandsløfter (LO II, s. 25f):

Hvis en aftale mellem to parter skaber en ret for en tredjemand, tales der om et tredjemandsløfte. Parterne afgiver i deres aftale et løfte over for en person (tredjemand), der herved kan påberåbe sig den rettighed, som har hjemmel i løftet. Hvis tredjemanden egenhændigt kan påberåbe sig løftet og kræve ydelsen erlagt til sig, er der tale om et egentligt tredjemandsløfte. Hvis det kun er løftemodtageren, altså en part i aftalen, der kan kræve ydelsen erlagt til tredjemand, er der tale om et uegentligt tredjemandsløfte. Tredjemandsløfter er som udgangspunkt genkaldelige og kan dermed tilintetgøres ved en ny aftale mellem de to parter. Tredjemandsløftet kan blive uigenkaldeligt, hvis løftemodtageren lover tredjemand ikke at tilbagekalde aftalen, der berettiger tredjemand.

Personskifte i et skyldforhold indebærer, at rettigheder eller pligter overgår fra én debitor eller kreditor til en anden.¹⁴²

Debitorskifte = når debitor overdrager sin(e) pligt(er) til en anden.

HR: Debitorskifte kræver kreditors samtykke.¹⁴³

Det er ikke ligegyldigt, hvem der skylder én noget!

¹⁴¹ von Eyben, Bo m.fl.: "Lærebog i obligationsret II - Personskifte i skyldforhold Fordringers ophør Hæftelsesformer", 4. udgave (2014), Karnov Group (herefter "Eyben"), s. 25

¹⁴² For hele afsnit 9.1.1; Eyben s. 25f

¹⁴³ Eyben s. 18

Kreditorkifte = Når kreditor overdrager sin(e) rettighed(er) til en anden.¹⁴⁴

HR: Fri overførlighed for fordringshaver til tredjemand.¹⁴⁵

Reglerne om debitorskifte anvendes, når en part ønsker at overdrage sine forpligtelser (som penge- eller realdebitor), mens reglerne om kreditorkifte anvendes, når en part ønsker at overdrage sine rettigheder (som penge- eller realkreditor).¹⁴⁶

9.2 DEBITORSKIFTE

Debitorskifte kan være en hel eller delvis overdragelse af debtors forpligtelser i henhold til et ensidigt eller gensidigt bebyrdende skyldforhold.¹⁴⁷

Gældsovertagelse ved debitorskifte kræver:

1. Kreditors samtykke, og
2. At den nye debitor forpligter sig direkte over for kreditor på samme måde, som den oprindelige debitor var forpligtet overfor kreditor.

Den oprindelige debitor frigøres først, når der foreligger en gældsovertagelseserklæring.

Der kan enten ske en hel eller delvis overdragelse af debtors forpligtelser. Dermed kan det både aftales, at en ny debitor overtager (visse eller alle af) den oprindelige debtors forpligtelser.¹⁴⁸

Eksempel: Debitorskifte i et gensidigt bebyrdende skyldforhold

En debitor lejer en cykel af kreditor. Lejer af cyklen er henholdsvis pengedebitor i forhold til lejebetalingen og realkreditor i forhold til brugsretten til cyklen. Ud-lejer af cyklen er derimod realdebitor og pengekreditor. Hvis den oprindelige debitor ønsker at overdrage lejeretten til cyklen til tredjemand (ny debitor), skal

¹⁴⁴ Eyben s. 15

¹⁴⁵ Eyben s. 39

¹⁴⁶ Eyben s. 16

¹⁴⁷ Eyben s. 15f

¹⁴⁸ Eyben s. 17

både betingelserne for (penge)debitorskifte og (real)kreditorskifte være opfyldt. Lejer kan frit overdrage sin brugsret over cyklen (kreditorskifte), medmindre andet er aftalt mellem parterne. Derimod kan lejer af cyklen ikke overdrage sin betalingsforpligtelse til en anden med frigørende virkning uden pengekreditors samtykke.

HR: Debitorskifte kan ikke ske uden kreditors samtykke.¹⁴⁹ Debitorskifte kan altså ikke ske ensidigt. Dette gælder, uanset om debitor stiller en betryggende sikkerhed for forpligtelserne (hermed menes f.eks. pant eller lignende). Reglen bygger på almindelige obligationsretlige principper og er udviklet i den juridiske litteratur og retspraksis.¹⁵⁰

Kravet om samtykke fremgår forudsætningsvis af dommen U.1994.243H. Her havde den oprindelige debitor og kreditor indgået en aftale om levering af paneler. Selvom fakturaer blev udstedt til den nye debitor, fandtes det ikke bevist, at kreditor havde accepteret den nye debitor som debitor. Den oprindelige debitor hæftede derfor fortsat som debitor.¹⁵¹

9.2.1 Hvornår foreligger der samtykke fra kreditor?

Kreditor kan give samtykke både skriftligt og mundtligt, samt udtrykkeligt eller ved stiltiende/passiv accept (en såkaldt quasi-disposition). Det er dog antaget i litteraturen, at der skal en del til, for at kreditors passivitet kan føre til, at der kan statueres samtykke til et debitorskifte.

Samtykke til debitorskifte kan gives enten før eller efter stiftelsen af skyldforholdet mellem den oprindelige debitor og den oprindelige kreditor.¹⁵²

9.2.1.1 Hvornår kan der ikke statueres samtykke?

Det er ikke tilstrækkeligt til at medføre debitorskifte, at kreditor ikke reagerer på en meddelelse om debitorskifte, jf. U.1979.905V.

¹⁴⁹ Eyben s. 18

¹⁵⁰ Eyben s. 17

¹⁵¹ Eyben s. 20

¹⁵² For hele afsnit 9.2.1; Eyben s. 22-23

Det er heller ikke nok, at kreditor modtager nogle betalinger fra den nye debitor uden at protestere.¹⁵³

9.2.1.2 Hvornår kan der statueres samtykke?

Hvis kreditor af egen drift opkræver den nye debitor for betaling, kan dette som udgangspunkt anses for, at kreditor har givet samtykke til debitorskiftet, jf. U.1985.220V.

Ligeledes vil kreditors indledning af kreditorfølgning mod den nye debitor kunne statuere et samtykke til debitorskifte, jf. U1951.643Ø.

Der blev i afgørelsen U.1985.220V statueret stiltiende accept, idet kreditor ikke reagerede på gældsovertagelseserklæring fra den nye debitor samt fordi kreditor opkrævede betaling hos den nye debitor.¹⁵⁴

9.2.2 Hvordan kan aftaler om debitorskifte indgås?

Aftaler om debitorskifte kan indgås på følgende måder:

1. Ved aftale mellem kreditor og den oprindelige debitor. Dette kræver en gældsovertagelseserklæring fra den nye debitor til kreditor, hvor den nye debitor har forpligtet sig direkte og på samme vilkår som den oprindelige debitor over for kreditor.¹⁵⁵
2. Ved aftale mellem kreditor og den nye debitor. Det er ikke givet, at den oprindelige debitor frigøres for sin forpligtelse ved denne type aftale.¹⁵⁶
3. Ved aftale mellem den oprindelige debitor og den nye debitor. Denne type aftale skaber i sig selv ingen ret for kreditor og har ingen frigørende effekt for den oprindelige debitor.¹⁵⁷

¹⁵³ For hele afsnit 9.2.1.1; Eyben s. 23

¹⁵⁴ For hele afsnit 9.2.1.2; Eyben s. 22-23

¹⁵⁵ Eyben s. 23f

¹⁵⁶ Eyben s. 24

¹⁵⁷ Ibid.

EKSAMENSTIP:

Tip: Vær opmærksom på hvem aftalen om et debitorskifte indgås imellem for at du kan vurdere "værdien" af aftalen og udfaldet.

9.2.2.1 Debitorskifte aftalt mellem den oprindelige debitor og kreditor

HR: den oprindelige debitor anses først for frigjort, når den nye debitor har forpligtet sig direkte, og på samme vilkår som den oprindelige debitor, overfor kreditor (gældsovertagelseserklæring).¹⁵⁸

Dette hænger dels sammen med, at den oprindelige debitor og kreditor ikke kan forpligte den nye debitor (tredjemand), jf. princippet om aftalers relativitet, og dels, at det må forudsættes, at kreditor ikke har interesse i, at den nye debitor hæfter på mere lempelige vilkår.

9.2.2.2 Debitorskifte aftalt mellem den oprindelige og den nye debitor

HR: En aftale om gældsovertagelse mellem den oprindelige debitor og den nye debitor skaber ikke nogen ret for kreditor og frigør ej heller den oprindelige debitor for sin hæftelse.¹⁵⁹

U1: TL § 39, stk. 1, om gældsovertagelse ved fast ejendom.¹⁶⁰

U2: Ved virksomhedsoverdragelser må virksomhedens kreditorer acceptere den nye virksomhedsejer, hvis dennes betalingsevne er ubetvivlelig (universalsuccession).¹⁶¹

9.2.2.3 Debitorskifte aftalt mellem den nye debitor og kreditor

Her vil det ved fortolkning skulle afgøres, om en aftale mellem den nye debitor og kreditor om, at den nye debitor overtager den oprindelige debtors forpligtelser, indeholder et tredjemandsløfte, som frigør den oprindelige debitor fra sine

¹⁵⁸ Eyben s. 24

¹⁵⁹ Eyben s. 27

¹⁶⁰ Eyben s. 27 og 33ff

¹⁶¹ Eyben s. 27

forpligtelser (se afsnittet "Debitorskifte aftalt mellem den oprindelige debitor og kreditor" ovenfor).

Den oprindelige debitor skal da være opmærksom på, at et eventuelt tredjemandsløfte vil kunne tilintetgøres ved en aftale mellem den nye debitor og kreditor.¹⁶²

9.2.3 Retsstillingen efter et gyldigt debitorskifte

9.2.3.1 I forholdet mellem den oprindelige debitor og kreditor

Den oprindelige debitor frigøres, og kreditor kan ikke længere gøre sit krav gældende over for denne.¹⁶³

9.2.3.2 I forholdet mellem den nye debitor og kreditor

Den nye debitor hæfter overfor kreditor og kreditor kan gøre sit krav gældende overfor den nye debitor.¹⁶⁴

Den nye debitor kan ikke gøre indsigelser vedrørende aftalen med den oprindelige debitor gældende overfor kreditor. Dette gælder både stærke og svage indsigelser. AFTL § 36 og forudsætningslæren kan dog efter omstændighederne føre til, at det vil være urimeligt byrdefuldt for den nye debitor at lade kreditor gøre hæftelsen gældende.¹⁶⁵

9.2.3.3 Den oprindelige debitor har en indsigelse over for kreditor

Hvis den oprindelige debitor som følge heraf slet ikke hæfter/har hæftet overfor kreditor, frigøres den nye debitor ligeledes for sin hæftelse.¹⁶⁶

9.2.3.4 Kreditor har en indsigelse over for den oprindelige debitor

Hvis den oprindelige debitor har misligholdt sin gældsforpligtelse, således at kreditor kan kræve hele restgælden indfriet, hæfter den nye debitor ikke, hvis denne har forudsat at overtage en løbende gældsforpligtelse, jf. princippet i TL § 39, stk. 1.¹⁶⁷

¹⁶² Eyben s. 28

¹⁶³ Ibid.

¹⁶⁴ Eyben s. 29

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Eyben s. 29f

9.2.3.5 Forholdet mellem den oprindelige debitor og den nye debitor

Her gælder de almindelige regler om aftalers indgåelse, fortolkning, udfyldelse og gyldighed.¹⁶⁸

9.2.4 Retsstillingen efter et ugyldigt debtorskifte (uden samtykke eller ugyldigt samtykke)

Hvis aftalen mellem den nye debitor og kreditor ikke er bindende, er retsvirkningerne som følger.

9.2.4.1 I forholdet mellem den oprindelige debitor og kreditor

Skyldforholdet består uændret, og kreditor kan gøre fordringen gældende mod den oprindelige debitor.¹⁶⁹

9.2.4.2 I forholdet mellem den nye debitor og kreditor

Kreditor kan ikke rette krav mod den nye debitor, da gældsovertagelsesaftalen mellem de to ikke er bindende.¹⁷⁰

9.2.4.3 Forholdet mellem den oprindelige debitor og den nye debitor

Den nye debitor misligholder sin aftale med den oprindelige debitor, hvis han ikke (gyldigt) i forhold til kreditor overtager gælden. Den oprindelige debitor kan gøre de almindelige misligholdelsesbeføjelser, herunder naturalopfyldelse, gældende og skal herved stilles, som om den nye debitor havde opfyldt aftalen om at overtage gælden.

Hvis kreditor nægter at give samtykke, er aftalen mellem den oprindelige debitor og den nye debitor som udgangspunkt stadig bindende med den virkning, at den nye debitor skal friholde den oprindelige debitor for de krav, som den oprindelige debitor bliver mødt med af kreditor.

Hvis det mislykkede debtorskifte skyldes den oprindelige debtors fejl, kan den nye debitor efter omstændighederne have et krav mod den oprindelige debitor.¹⁷¹

¹⁶⁸ Eyben s. 30

¹⁶⁹ Eyben s. 31

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Hele afsnit 9.2.4.3; Eyben s. 31-32

9.3 Kreditorskifte

Kreditorskifte indebærer den situation, hvor den oprindelige kreditors fordring på debitor overføres fra den oprindelige kreditor til den nye kreditor.¹⁷²

9.3.1 Hovedreglen: Fri overførlighed

Kreditor i et skyldforhold kan som udgangspunkt frit overdrage sin(e) ret-tighed(er) til tredjemand (den nye kreditor), enten til eje eller til sikkerhed (pant-sætning).

TERMINOLOGISK TIP:

En panteret er en ret, som giver panthaver en sikkerhed for den pengefordring, som er sikret ved panteretten. Sikkerheden består i muligheden for fyldestgørelse i pantets provenu. Dvs. at kreditor kan søge fyldestgørelse i den pantsatte genstands realisationsværdi, hvis debitor misligholder sin betalingsforpligtelse efter pengefordringen. En panteret består således både af en pengefordring og en sikkerhedsret.

Overførslen af rettighed(er) kan ske ved aftale (overdragelse/transport), ved kreditorforfølgning eller ensidigt (ved gave eller arv).¹⁷³

9.3.1.1 Undtagelse 1: Løn og arbejdsvederlag

Der kan ikke foretages udlæg i løn eller andet vederlag for personligt arbejde, som ikke er udbetalt, før der er gået mere end 7 dage fra den periode, hvor lønnen eller vederlaget er optjent, jf. RPL § 51, stk. 1.

Dermed kan der først foretages udlæg i løn eller andet vederlag for personligt arbejde på 8.-dagen, eller på tidspunktet hvor vederlaget er blevet udbetalt. Reglen beskytter arbejdstagerens interesse, idet denne skal kunne opretholde en vis levestandard. Desuden beskytter reglen arbejdsgiveren (pengedebitor), fordi arbejdstageren dermed ikke mister sit incitament til arbejdets udførelse.¹⁷⁴

¹⁷² Eyben s. 41

¹⁷³ Eyben s. 39

¹⁷⁴ Eyben s. 42

9.3.1.2 Undtagelse 2: Personskadeerstatning

Erstatning for tab af forsørger og krav på personskadeerstatning er ikke muligt at overdrage indtil kravet og størrelsen heraf er fastslået ved domstolene eller anerkendt af debitor, jf. EAL § 18, stk. 1. Ligeledes kan der ikke foretages udlæg i erstatning for tabt arbejdsfortjeneste, hvis der ikke er gået mere end 7 dage fra den dag, hvor beløbet kunne kræves udbetalt, jf. RPL § 513, stk. 3.

Reglen beskytter kreditor, der endnu ikke kender størrelsen af erstatningen, imod urimelige dispositioner.¹⁷⁵

9.3.1.3 Undtagelse 3: Sociale ydelser

Krav på visse sociale ydelser, som skal sikre modtageren et eksistensminimum, kan først overføres til tredjemand eller gøres til genstand for kreditorforfølgning, når beløbet er udbetalt til kreditor.¹⁷⁶

9.3.1.4 Undtagelse 4: Kreditors personlige egenskaber har afgørende betydning for debitor

Hvis det ikke er underordnet for debitor, hvem han skal opfylde over for, kan den oprindelige kreditors ret til at overføre rettigheden være begrænset. Dette er særligt relevant, hvis den oprindelige kreditors forpligtelse ikke er en pengeforpligtelse.

Dette kan eksempelvis være krav på en personlig arbejdsindsats, hvor arbejdsgiveren som udgangspunkt ikke kan overføre sin fordring på, at arbejdstageren præsterer en personlig arbejdsindsats, til en anden arbejdsgiver.

HR: Fordringer på personlig arbejdsindsats kan ikke overdrages uden arbejdstagerens (debitors) samtykke. Dette er også princippet i RPL § 512, stk. 1, om udlæg i personlige fordringer

U1: Hvor den personlige relation til arbejdsgiver ingen betydning har. Dette kan eksempelvis være tilfældet, hvor arbejdsgiveren er en juridisk person, der overtages af en anden juridisk person.

¹⁷⁵ Eyben s. 45

¹⁷⁶ Eyben s. 46

U2: Hvis den nye kreditor er den oprindelige kreditors døds- eller konkursbo, kan der være lovhjemmel til, at boet indtræder som medkontrahent.¹⁷⁷

9.3.1.5 Undtagelse 5: Retten efter en gensidigt bebyrdende kontrakt

HR: Fordringer i henhold til et gensidigt bebyrdende kontraktforhold kan frit overføres.

U: I visse tilfælde kan der bestå et sådant afhængighedsforhold mellem ydelserne, at den frie overførlighed begrænses.

Undtagelsen omfatter tilfælde, hvor den fordring, som ønskes overført til en ny kreditor, modsvares af en anden fordring i et gensidigt bebyrdende skyldforhold. Hvis en overførsel af fordringen medfører eller risikerer at medføre en forringelse af debitorens retsstilling, består der er afhængighedsforhold mellem ydelserne, som begrænser fordringernes overførlighed.

Eksempel

*Der kan ikke foretages et særskilt udlæg i en udlejers krav på lejebetaling fra lejeren af en fast ejendom, før kravet på lejebetalingen er forfaldet, jf. RPL § 511, stk. 2. Dette begrundes i, at udlejers incitament til at opfylde sine forpligtelser overfor lejeren (debitor) vil forringes.*¹⁷⁸

9.3.1.6 RPL § 511, stk. 3, om negligering af udlæg

RPL § 511, stk. 3, er relevant i det tilfælde, hvor den nye kreditor er en udlægsøgende kreditor, der foretager udlæg i den oprindelige kreditors fordring på debitor. Den nye kreditor har altså en fordring på den oprindelige kreditor. Den oprindelige kreditor er "skyldner" i RPL § 511, stk. 3's terminologi.

Uanset den nye kreditors udlæg kan debitor betale med frigørende virkning til den oprindelige kreditor, hvis dette er nødvendigt for at afværge fare for tab eller væsentlig ulempe for debitor. Hvorvidt dette er tilfældet, beror på en konkret vurdering.

¹⁷⁷ Hele afsnit 9.3.1.4; Eyben s. 46-47

¹⁷⁸ Hele afsnit 9.3.1.5; Eyben 48

Samlet set betegnes retten efter RPL § 511, stk. 3, til at se bort fra udlægget som debitors negligeringsret.¹⁷⁹

9.3.1.6.1 Tilfælde, der ligger uden for RPL § 511, stk. 3's anvendelsesområde

RPL § 511, stk. 3, finder kun direkte anvendelse på kreditorforfølgning. Spørgsmålet er, om princippet i bestemmelsen kan anvendes uden for dens anvendelsesområde, altså i de tilfælde hvor den nye kreditor er aftaleerhverver.

I tilfælde hvor der er en nærliggende fare for tab eller væsentlig ulempe for debitor, kan der formentlig opstilles en almindelig regel om, at debitor har negligeringsret. Det vil afhænge af kontraktforholdets natur, om der er behov for at indrømme debitor en sådan ret.

DOM: U.1913.90H

I dommen havde Statsbanerne (debitor) indgået en entreprisekontrakt med en entreprenør (den oprindelige kreditor). Entreprenøren transporterede DKK 2.000,00 af entreprisensummen til Erhververen (den nye kreditor). Erhververen foretog behørig sikringsakt (denuntiation, jf. princippet i GBL § 31). Højesteret konkluderede, at Statsbanerne med frigørende virkning kunne betale til entreprenøren, da Statsbanerne havde haft "... Grund til at frygte for, at Entreprisen ikke kunne gennemføres...", hvis Statsbanerne ikke betalte til Entreprenøren (modsat U.1913.223H).

Hvis debitor ikke har negligeringsret, risikerer debitor at skulle betale beløbet igen, denne gang til den nye kreditor, hvis debitor i første omgang har betalt til den oprindelige kreditor.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Hele afsnit 9.3.1.6; Eyben s. 49-51

¹⁸⁰ Hele afsnit 9.3.1.6.1; Eyben s.52-54

10. MODREGNING

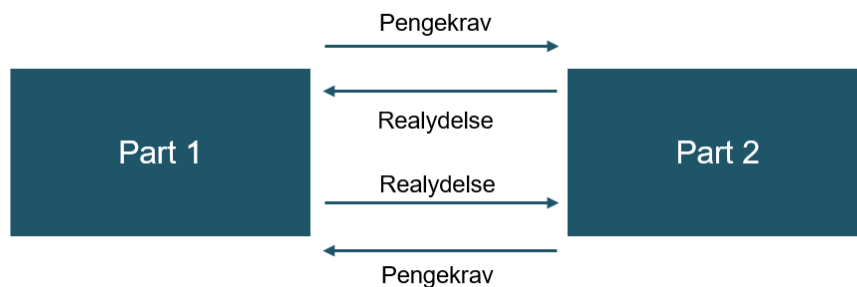
10.1 Introduktion

Modregning er en **ophørsgrund**, dvs. en måde at bringe et obligationsretligt skyldforhold til ophør. Parternes mellemværende i et skyldforhold kan bringes helt eller delvist til ophør ved modregning. Modregning indebærer, at parterne frigøres for deres forpligtelse(r) (helt eller delvist), henholdsvis fyldestgøres for deres tilgodehavende (helt eller delvist).¹⁸¹

Simpelt forklaret er modregning, når to personer skylder hinanden noget, og den ene persons fordring udlignes i den anden.

Der kan både modregnes i pengefordringer og realfordringer. Når vi arbejder med modregning, er der to kreditorer og to debitorer, fordi der er etableret to skyldforhold. Der kan f.eks. være tale om to inter partes aftaler mellem samme parter. Skyldforholdene kan dog også være opstået på andre måder end ved aftale f.eks. ved lov (skat, afgifter, hektarstøtte o.l.) eller skadegørende handling (tortgodtgørelse eller erstatning).

Illustration - skyldforhold opstået som to inter partes aftaler mellem samme parter

¹⁸¹ Eyben s. 167

Eksempel

A har købt en computer af B for 2.000 kr. B har tidligere lånt 1.500 kr. af A. Det vil i dette forhold være smartest at modregne således, at A kun skal betale B 500 kr.

Der findes følgende forskellige modregningsformer:

- **Tvungen modregning:** Når det er den ene parts ensidige ønske at modregne.
- **Aftalt modregning:** Når parterne er enige om og aftaler modregning.
- **Lovreguleret eller kutymemæssig modregning:** Når adgangen til at modregne følger direkte af loven (f.eks. GBL §§ 18 og 28) eller branchekutyme.

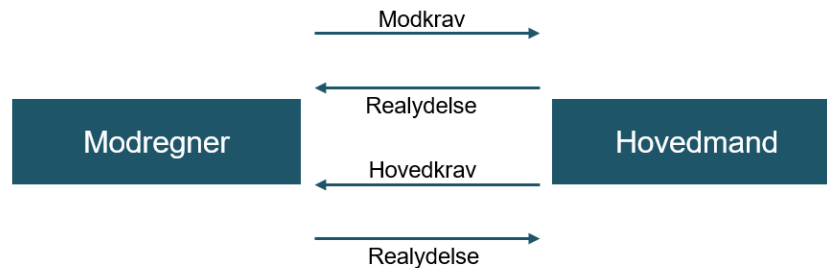
Aftalt modregning kræver "bare", at der er enighed mellem parterne (om modregningsaftalens indgåelse og indhold), mens lovreguleret modregning kræver, at lovens betingelser for modregning er opfyldt. Tvister om aftalt modregning afgøres ud fra de almindelige aftaleretlige regler og principper. Lovreguleret og kutymemæssig modregning afgøres ud fra (lov)fortolkning.

Hvis debitor derimod ønsker at bringe et obligationsretlig skyldforhold til ophør ved tvungen modregning, skal en række obligationsretlige betingelser for at foretage tvungen modregning være opfyldt jf. afsnit 10.2 nedenfor.

TERMINOLOGISK TIP:

Rent terminologisk kaldes den, der ønsker at modregne for "**modregneren**", mens den, der ønskes modregnet overfor, kaldes "**hovedmanden**". Modregnerens tilgodehavende/krav kaldes **modkravet**, mens den gæld, der ønskes modregnet i, kaldes **hovedkravet**.

Illustration

10.2 Almindelige betingelser for tvungen modregning

For at der kan ske tvungen modregning, skal fordringerne opfylde følgende (kumulative) betingelser:

1. Udjævnelige
2. Afviklingsmodne
3. Gensidige
4. Retskraftige
5. Der skal være afgivet en modregningserklæring

10.2.1 Udjævnelige fordringer

I kravet om udjævnighed ligger, at fordringer skal være delelige med hinanden. Det betyder, at:

1. Hovedfordring og modfordring skal kunne udligne hinanden.
2. Hovedfordringens art skal være egnet til modregning.

Kravet om udjævnighed er typisk opfyldt, hvis modkrav og hovedkrav er pengefordringer. Bemærk hertil, at penge ikke behøver at være i samme valuta, for at opfylde kravet om udjævnighed, ligesom beløbene ikke behøver at være lige store.¹⁸² Der kan desuden modregnes med både privatretlige og offentligretlige krav, jf. U.1982.315H.

¹⁸² Eyben s. 168

Man kan godt modregne privatretlige krav i offentligretlige krav og omvendt, jf. U 1982.315 H (kautionsforpligtelse modregnet i skattekrav).

Der kan dog være tale om såkaldte øremærkede beløb (f.eks. en børneopsparing, pensionsopsparing eller lignende), hvor modregning er udelukket jf. afsnit 10.3 nedenfor.

Hvis modregningen vedrører andre ydelser end pengekrav, kan kravet om udjævnelighed i en vis grad fraviges. Det er tilstrækkeligt, at modkravet vedrører en underart af den ydelse, som hovedkravet vedrører, for at der kan ske modregning.¹⁸³ Det vil typisk være tilfældet for genusydelse, fordi genusdebitor er overladt valgfrihed indenfor leveringsgenstandens arten. Hvis der er tale om speciesydelse, har debitor ikke samme valgfrihed, og derfor kan der sædvanligvis ikke modregnes i speciesydelse.

Eksempel

Landmændene A og B skal levere korn til hinanden, men landmændene har ikke aftalereguleret, at kornet skal være af en bestemt kornsort.. Landmændene A eller B kan i dette tilfælde modregne over for den anden part med hvilken som helst kornsort (f.eks. hvede, havre eller byg), fordi modregneren ifølge de almindelige aftaleretlige principper har valgfrihed inden for arten, som er korn.

10.2.1.1 Øremærkede fordringer?

Det kan være vanskeligt at afgøre, om der er tale om øremærkede fordringer eller andre fordringer. I de følgende tilfælde har domstolene afgjort, at der IKKE var tale om øremærkede (og dermed modregningsundtagne) fordringer:

- Indestående på en kassekredit, der bruges som driftskonto for en virksomhed, jf. U 1991.965 H.
- "Rene indlånskonti", jf. U 1972.672 Ø.
- Deponeret beløb ved hushandel, jf. U 1975.613 SH.
- Deponeringskonto, jf. U 2006.1873 V.

¹⁸³ Ibid.

10.2.2 Afviklingsmodne fordringer

Kravet om, at fordringerne skal være afviklingsmodne er en tidsmæssig betingelse om, at modregneren, skal have ret til at erlægge sin egen ydelse (modkravet) og samtidig have krav på at modtage hovedmandens ydelse (hovedfordringen).¹⁸⁴

Det betyder, at:

1. Frigørelsestiden for hovedfordringen skal være indtrådt, og
2. forfaldstiden for modfordringen skal være indtrådt.

Løbedage eller andre (evt. aftalte) frister efter forfaldsdagen skal være udløbet, før der kan modregnes, jf. U 1963.126 H.

Eksempel

Hvis modregneren har ret til at præstere sin ydelse den 1. august 2020, mens modfordringen først forfalder den 15. august 2020, kan der ikke modregnes før tidligst den 15. august 2020 - tidspunktet hvor frigørelsestiden for hovedfordringen og forfaldstiden for modfordringen begge er indtrådt.

Hvis den, der ønsker at modregne, allerede har betalt sin ydelse, kan der ikke ske modregning, medmindre den, der ønsker at modregne, har betalt i vildfarelse om skylden, jf. princippet om *condictio indebiti*.¹⁸⁵

10.2.3 Gensidige fordringer

Der kan kun modregnes, såfremt der foreligger et gensidigt skyldforhold: Hovedmanden skal være kreditor efter hovedfordringen og debitor efter modfordringen, og modregneren skal være kreditor efter modfordringen og debitor efter hovedfordringen.

Gensidighed foreligger eksempelvis ikke, hvor et forsikringselskab vil modregne over for forsikringstageren ved en forsikring, som forsikringstageren har tegnet for tredjemand, jf. U.1984.68H.¹⁸⁶

¹⁸⁴ Eyben s. 169

¹⁸⁵ Eyben s. 169-170

¹⁸⁶ Eyben s. 170

Det kan være svært at afgøre, om der er gensidighed, når der er tale om aftaler mellem selskaber. Se straks nedenfor i punkt 10.2.1.3.1.

10.2.3.1 Gensidighed og selskabsformer

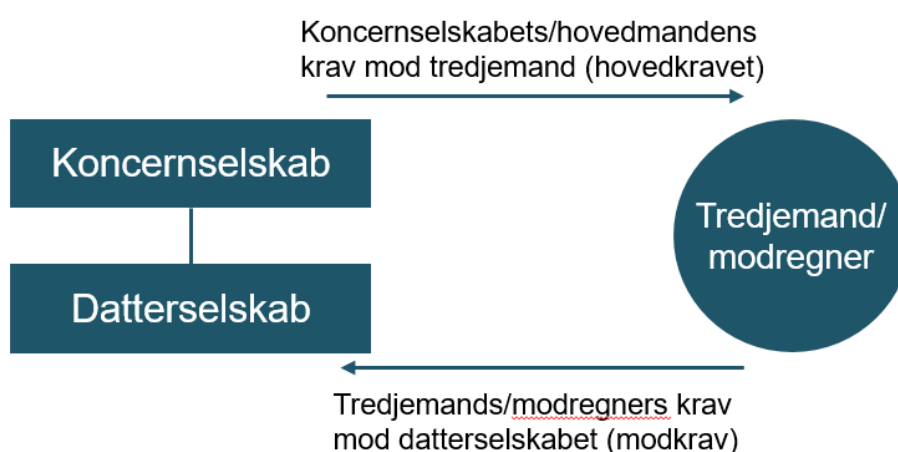
10.2.3.1.1 Koncernselskaber

Ved en koncern forstås en flerhed af selvstændige selskaber, der er forbundne gennem ejerskab, økonomiske interesser og kontrolbeføjelser.

UP: Man kan ikke foretage modregning i et krav mod et selskab i en koncern med et krav fra et andet selskab i samme koncern. Det skyldes, at forretningsmæssige forbindelser med selskaber inden for én koncern vurderes som vedrørende hvert selskab for sig, jf. U 1983.267 SH.

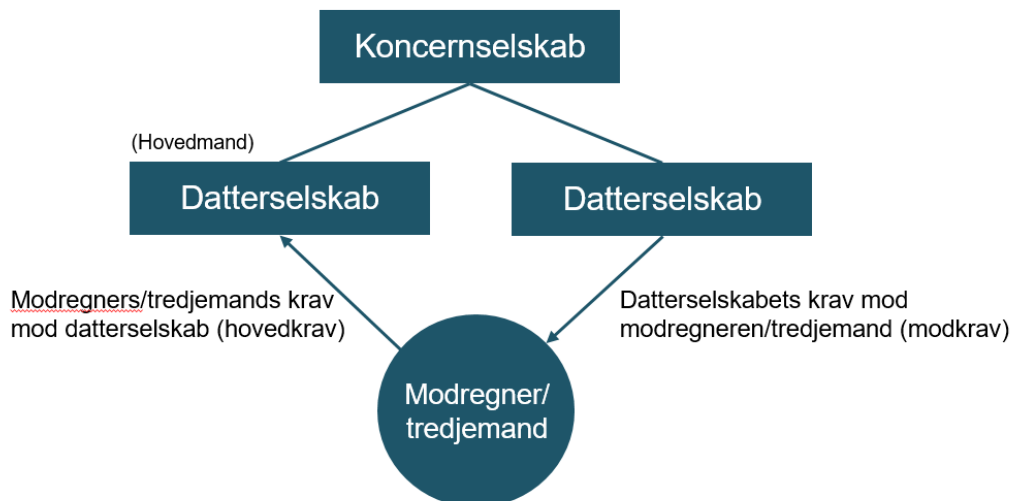
Modif: Modregningskrav kun kan tillades i koncernforhold under "ganske særlige omstændigheder", jf. U 1983.267 SH. I dommen fandt retten, at sådanne særlige omstændigheder forelå, fordi opdelingen af koncernen havde "så løs og formel karakter", at kravet reelt tilkom koncernen og ikke datterselskabet. Derfor kunne kravet mod koncernen bruges til modregning over for datterselskabets krav.¹⁸⁷

Illustration 1 - modregning ift. koncernselskab og datterselskab (ej tilladt)

¹⁸⁷ Eyben s. 170

Illustration 2 - modregning ift. flere datterselskaber (ej tilladt)

10.2.3.1.2 Interessentskaber (I/S)

For interessentskaber er udgangspunktet, at selskabet anses som ejer af interessenternes fælles aktivmasse. Hver interessent har krav på en andel af interessentskabets nettoformue, og hver interessents personlige gæld er interessents eget - og ikke selskabets - anliggende. Som en naturlig følge af det, kan en interessents særkreditor ikke foretage modregning i selskabets krav mod særkreditoren. En interessent kan heller ikke foretage modregning i en tredjemands krav mod interessenten med selskabets krav mod tredjemanden, jf. U 1967.48 H.

Illustration 1 - interessentens særkreditor som modregner (ej tilladt)

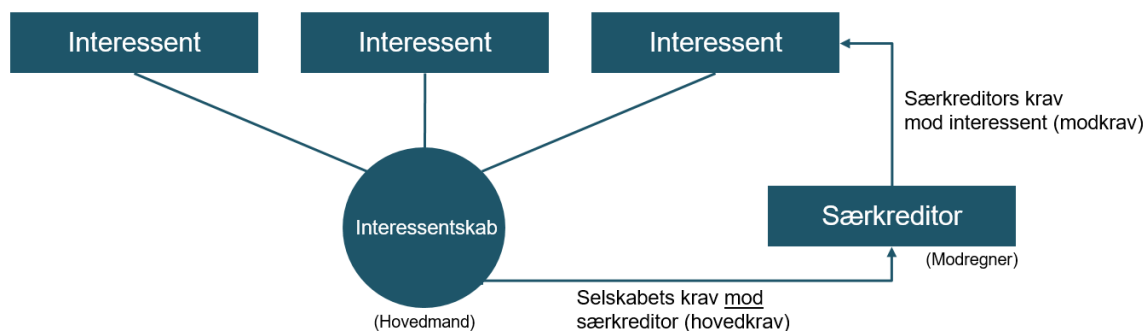
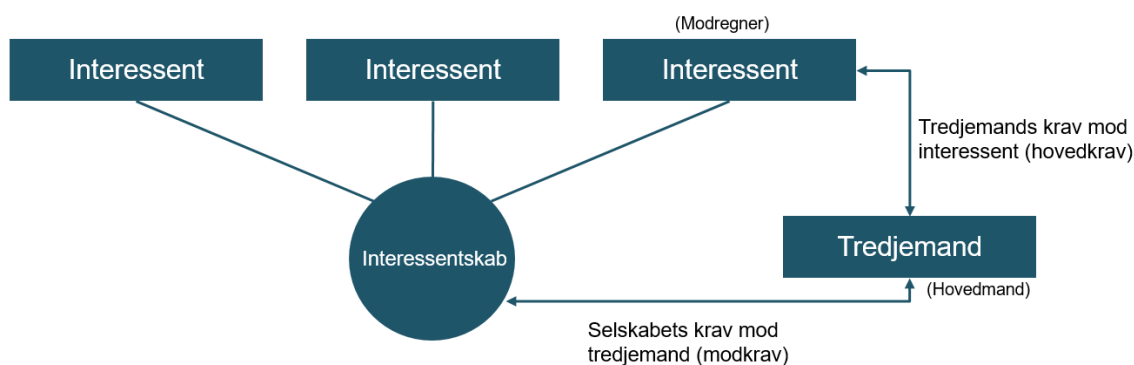

Illustration 2 - Interessent som modregner

10.2.3.2 Gensidighed og staten

10.2.3.2.1 Tilfælde, hvor staten vil modregne over for borgeren

I tilfælde, hvor staten vil modregne over for en borger, er spørgsmålet, om der er gensidighed, når modregningskravet rejses af en anden myndighed end den, som borgeren har et krav imod.

UP: Historisk set, har man betragtet staten som én enhed, når det drejer sig om statens modregningsret jf. U 1955.13 H. Udgangspunktet er siden blevet modificeret i U1982.24H, hvor Højesterets dommere udtalte, at det anses for tvivlsomt, hvorvidt standpunktet bør opretholdes.¹⁸⁸

¹⁸⁸ Eyben s. 171

Modif: Staten skal undlade at modregne statslige krav uden for formuerettens område i krav på vederlag for leverancer, entrepriser, arbejds- og tjenesteydelser samt andre formueretlige krav mod statslige myndigheder, jf. cirkulære nr. 186 af 22. november 1983 om begrænsning af statens modregningsret.

Se i øvrigt disse fortolkningsbidrag:

- U 2002.2396 Ø - Krav på torterstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 a ikke et formueretligt krav i sædvanlig forstand, men modregning blev tilladt, fordi cirkulære nr. 186 ikke efter sit indhold må antages at have til formål at afskære modregning i sådan et tilfælde.
- U 1988.1057 H - Krav på sagsomkostninger kunne modregnes i erstatning for varetægtsfængsling efter retsplejelovens § 1018 a, fordi der ikke var nogen "almene eller særlige hensyn", der kunne begrunde at statens adgang til modregning i borgerens fordring skulle begrænses ift. adgangen til udlæg.

Reglerne ovenfor gælder også for andre myndigheder end de statslige, f.eks. kommunerne, jf. U 2001.215 V.

10.2.3.2.2 Tilfælde, hvor borgeren ønsker at modregne overfor staten

Når det kommer til borgerens modregningsret, skal staten ikke anses for én retsenhed.

Derfor er modregning begrænset til modkrav, der rejses over for samme forvaltningsenhed/myndighed, som har hovedfordringen.¹⁸⁹

10.2.3.3 Gensidighed og gældsbreve

10.2.3.3.1 Kort baggrundsinfo: Hvad er et gældsbrev?

Gældsbreve og gældsbrevsloven (GBL) er et emne, der uddybende behandles i tingsretten. Gældsbreve er dog meget udbredt i praksis, og modregning kræver et vist kendskab til emnet.

¹⁸⁹ Eyben s. 172

Ifølge forarbejderne til gældsbrevsloven defineret et gældsbrev som: "en skriftlig Erklæring, der hjemler en i Hovedsagen ubetinget, ensidig Fordring på et bestemt Pengebeløb."

Selvom forarbejdernes definition kan virke en smule kringlet og "gammeldags", kan der udledes fem kumulative betingelser for, hvornår der er tale om et gældsbrev. Et gældsbrev er således defineret ved at være en:

1. **Skriftlig**, dvs. et mundtligt udsagn er ikke tilstrækkeligt,
2. **Ensidig**, dvs. erklæringen må ikke være en del af en gensidigt bebyrdende kontrakt,
3. **Ubetinget**, dvs. betalingen af det skyldige beløb må ikke være betinget af andre krav eller omstændigheder
4. **Skylderklæring**, dvs. en erklæring fra debitor til kreditor
5. **Pålydende et bestemt pengebeløb.**, dvs. det skyldige beløb skal være angivet i selve gældsbrevet.

Kort fortalt: Når man modtager et gældsbrev, får man som kreditor papir på, at debitor skylder én penge.

10.2.3.3.2 Simple og negotiable gældsbreve hhv. fordringer

Når man har konstateret, at der er tale om et gældsbrev jf. afsnit 10.2.3.3.1 ovenfor, skelner man desuden mellem simple gældsbreve og omsætningsgældsbreve (disse kaldes også negotiable gældsbreve). Der gælder forskellige (modregnings)regler for disse to former for gældsbreve.

Et gældsbrev er **simpelt**, når det er adresseret til en bestemt person, f.eks. ved at der er angivet kreditors navn på gældsbrevet, eller hvis der står "ikke til ordre" på det. Et simpelt gældsbrev er ikke som sådan ment til videregivelse, og det er det, som markørerne på gældsbrevet skal angive.

GBL § 11, stk. 2 oplister udtømmende, hvad der er **negotiable gældsbreve/omsætningsgældsbreve**. Det er f.eks. gældsbreve uden navn på, eller som angiver, at der skal ske betaling til "ihændehaveren". Et gældsbrev er også negotiabelt, hvis der er angivet et navn på kreditor på gældsbrevet, men dette er efterfulgt af formuleringen "eller ordre". Der kan også udtrykkeligt stå, at der er tale om et omsætningsgældsbrev. Meningen med omsætningsgældsbrevet er - som det ligger i navnet - at det skal være nemt at omsætte.

At en fordring er simpel betyder, at fordringen er omfattet af reglerne og principperne i GBL om simple gældsbreve. Disse regler har til formål at sikre, at debitor A's retsstilling ikke påvirkes af, at fordringen overdrages fra B til C.¹⁹⁰

En fordring kan gøres negotiabel også kaldet omsættelig. Dette kræver dog A's accept enten i forbindelse med fordringens stiftelse eller efterfølgende. Hensigten med reglerne om negotiable fordringer er at lette omsætteligheden. Er fordringen negotiabel, er A ringere stillet end ved simple fordringer, bl.a. fordi C kan ekstingvere A's svage indsigelser.¹⁹¹

Modsat GBL kapitel I og III er GBL kapitel II om negotiable gældsbreve ikke udtryk for almindelige obligationsretlige grundsætninger. Principperne i GBL kapitel II gælder derfor ikke for fordringer, der ikke er omfattet af GBL's definition af et negotiabelt gældsbrev.¹⁹²

EKSAMENSTIP:

"... jf. princippet i GBL § X"

GBL kapitel I og III omhandler simple fordringer. For at GBL skal finde direkte anvendelse, skal fordringen dog have hjemmel i et gældsbrev, som er omfattet af definitionen af et gældsbrev. Reglerne i GBL kapitel I og III er dog udtryk for grundlæggende, almindelige, obligationsretlige principper, hvorfor reglerne i GBL kapitel I og III gælder analogt uden for GBL's anvendelsesområde.

I opgavesammenhæng henviser man derfor til "princippet i GBL § X", hvis opgaven vedrører en simpel fordring, der ikke har hjemmel i et gældsbrev, som er omfattet af gældsbrevsdefinitionen.

¹⁹⁰ Eyben s. 57f

¹⁹¹ Eyben s. 58

¹⁹² Eyben s. 62

10.2.3.3.3 Hvad siger gældsloven om modregning efter overdragelse?

GBL § 28, stk. 1 (simple fordringer)

UP: Ved simple fordringer kan en skyldner benytte en fordring på overdrageren til modregning. Dette betyder, at skyldnerens modregningsret opretholdes, selvom fordringen bliver overdraget til tredjemand/en erhverver.

U: Udgangspunktet gælder ikke, hvis fordringen på overdrageren er erhvervet efter det tidspunkt, hvor skyldneren fik kundskab til eller formodning om overdragelsen af hovedfordringen. Bestemmelsen indebærer, at skyldnerens ret til modregning opretholdes, selvom fordringen er blevet overdraget.¹⁹³

GBL § 18, stk. 1 (omsætningsgældsbreve)

HR: Skyldner kan som absolut hovedregel ikke modregne over for en erhverver af et omsætningsgælds brev.

U: Udgangspunktet gælder ikke hvis erhververen vidste, at skyldneren havde en fordring, som kunne benyttes til modregning, og at skyldneren vil lide et tab ved overdragelsen, såfremt modregning ikke kan ske, jf. U.1997.954V.¹⁹⁴

TERMINOLOGISK TIP:

Skyldner/debitor: Den, der skylder penge i henhold til hovedfordringen

Overdrageren: Den, der oprindeligt havde et krav på skyldneren i henhold til hovedfordringen og som overdrager hovedfordringen til tredjemand/erhververen

Erhververen: Den, der erhverver hovedfordringen fra overdrageren og derved opnår et krav på skyldneren ved overdragelsen

¹⁹³ Eyben s. 173

¹⁹⁴ Ibid.

10.2.4 Retskraftige modfordringer

For at der kan ske modregning, skal modfordringen være retskraftig. Det betyder, at hovedmanden skal være retligt forpligtet til at opfylde modfordringen. Hvis hovedmanden kun er moralsk forpligtet til at opfylde fordringen, hvis aftalen er i strid med lov og ærbarhed, jf. DL 5-1-2, eller hvis modkravet er forældet, er der ikke tale om en retskraftig modfordring.

Fordringen i ikke-konnekse krav skal være retskraftig, når modregningserklæringen kommer frem til debitor for modfordringen (hovedmanden). Se afsnit 2.4.1 nedenfor i forhold til konnekse krav.¹⁹⁵

10.2.4.1 Omtvistede fordringer

Adgang til at modregne er ikke betinget af, at rigtigheden af modkravet er åbenbar eller ikke bliver bestridt af modparten. Fordringen kan således til en vis grad være omtvistet, og stadig være egnet til modregning.

Det kræves dog, at:

1. modkravet har en "tilstrækkelig klarhed", jf. U 2005.668 H, eller
2. at der foreligger "nogenlunde sikkerhed for, at modregneren har et krav, der kan gennemføres overfor hovedmanden, jf. U 1970.599 H.

Hvis hovedmanden direkte bestrider modregnerens krav, skal modregneren som et minimum dokumentere, at der er et gennemførligt modkrav, jf. U 1944.543 H.

10.2.5 Modregningserklæring

Det gælder som formkrav for tvungen modregning, at modregneren skal afgive en modregningserklæring over for hovedmanden. Hovedmanden kan ikke afvise erklæringen, og erklæringen er ikke betinget af hovedmandens accept.

Modregningserklæringen har for ikke-konnekse fordringer virkning som et påkrav og binder hovedmanden ved fremkomsttidspunktet.¹⁹⁶

¹⁹⁵ For hele afsnit 10.2.4; Eyben s. 174

¹⁹⁶ Eyben s. 175

Hvis fordringerne er konnekse (se herom i afsnit 10.4.1), har modregning tilbagevirkende kraft (ex tunc) og ikke først ved fremkomsttidspunkt. Der stilles formelt stadig krav om at afgive modregningserklæring.

10.3 BEGRÆNSNINGER I MODREGNINGSADGANGEN

HR: Der kan ske tvungen modregning, hvis de almindelige betingelser (gengivet ovenfor) er opfyldt.

U1: Parterne har aftalt forbud mod modregning eller forbud følger af branchekultyme.¹⁹⁷

Modif 1: i lejeaftaler og forbrugsaftaler kan modregningsforbud ikke gyldigt aftales, jf. U 1986.496 H og U 1982.80 H.

U2: Modregning er udelukket pga. hovedfordringens art (se retsplejelovens §§ 511-513). Det gælder for sociale ydelser, underholdsbidrag, feriepenge, pension og muligvis ikke-konneks modregning i efterløn. Sidstnævnte udgangspunkt fraviges dog ved fordringer på løn, jf. U.1998.1620Ø med henvisning til RPL § 511, stk. 1.¹⁹⁸

U3: Modregning er udelukket pga. kravenes beskaffenhed, f.eks. fordi der er tale om øremærkede fordringer. Se herom afsnit 2.2.1 ovenfor om udjævnelige fordringer.

10.4 UDVIDELSE AF MODREGNINGSADGANGEN

10.4.1 Konneksitet

Adgangen til at foretage modregning udvides betydeligt, hvis modfordringen og hovedfordringen er konnekse. Dvs. hvis de "udspringer af samme retsforhold".¹⁹⁹

Hvornår udspringer krav af samme retsforhold?

¹⁹⁷ Eyben s. 176

¹⁹⁸ Ibid.

¹⁹⁹ Eyben s. 177

Kort sagt når kravene er opstået som følge af samme aftale. F.eks. udlejers krav på betaling for lejemålet og lejers krav på erstatning for udbedring af mangelfuldt lejemål. Begge krav kommer fra aftalen om lejemålet.

10.4.1.1 Retsvirkningerne af konneksitet

- Modregningserklæringen har tilbagevirkende kraft ved konneks fordringer, hvilket betyder, at kravet om retskraftighed modificeres.
- Spørgsmålet om modregning afgøres på tidspunktet, hvor fordringerne er udjævnelige og forfaldne, jf. U 1945.1064 H.
- Krav, der egentlig er forældede vil kunne benyttes til modregning, jf. U 1954.977 H.
- Gensidighedskravet fraviges også i et vist omfang, jf. U 1977.663 H.

10.4.1.2 Mangelsindsigelse versus konneks modregning

Det kan være svært at skelne mellem mangelsindsigelser og konneks modregning. Det er dog vigtigt at være begrebsstringent, når man løser obligationsretlige problemstillinger.

Erstatningskrav for mangler kan modregnes i vederlaget, men f.eks. forholdsmæssigt afslag er derimod en nedsættelse af vederlaget. Resultatet bliver i begge tilfælde, at vederlaget reduceres, men de begrebsmæssige "mellemlæggelser" er forskellige.

EKSAMENSTIP:

Vær opmærksom på, om I løser en opgave ved at foretage konneks modregning, eller ved at håndhæve retsvirkningerne af en (berettiget) mangelsindsigelse. Gengiv udtrykkeligt, hvilken måde I løser opgaven på.

10.4.1.2.1 Modregning med simple fordringer

Et gælds-brev er en simpel fordring, når der enten står navn på, eller der står "ikke til ordre" jf. afsnit 10.2.3.3.2 ovenfor. Dette betyder, at gælds-brevet ikke er ment til videregivelse.

UP: Ifølge princippet i GBL § 27 får erhververen ikke en bedre ret end overdrageren. Når fordringen er simpel, kan modregning ske over for erhververen efter samme betingelser, som modregneren kunne gøre modregning gældende over for overdrageren. Det gælder, selvom betingelserne i GBL § 28 ikke er opfyldt, dvs. uanset om modfordringen er opstået efter, at modregneren har fået meddelelse eller formodning om overdragelsen, jf. U 1997.910 H.

Det betyder, at det er ligegyldigt for modregning i konnekse, simple fordringer, om modfordringen er opstået, efter at modregneren har fået kendskab til eller formodning om overdragelsen.²⁰⁰

Illustration - modregning og gældsbreve

Eksempel - modregning i simpel fordring, jf. GBL § 28

O lejer en lejlighed til H til en månedlig leje af 10.000 kr. Som betaling for én af huslejeløbene udsteder H et gældsbrief, hvor der står, at H erklærer at skyldes O 10.000kr. O overdrager derefter gældsbriefet til E. Efter O's overdragelse af gældsbriefet finder H ud af, at der er mangler ved det lejede, og det bliver ved en domstol afgjort, at H har et erstatningskrav mod O på 5.000 kr. Dette vil H gerne modregne i O's krav mod ham på 10.000 kr., som er overdraget til E via gældsbriefet.

Fordi kravene er konnekse idet de kommer af samme aftale - om lejemålet - og fordi der er tale om et simpelt gældsbrief, får E ikke bedre ret end O, jf. princippet i GBL § 27. Dvs. at H kan foretage tvungen modregning overfor E ud fra de samme betingelser (de alm. betingelser for tvungen modregning ovenfor), som H kunne gøre gældende overfor O.

Det er i denne sammenhæng ligegyldigt, om erstatningskravet er opstået, efter at H har fået kendskab til, at O har overdraget gældsbriefet til E.

²⁰⁰ Eyben s. 178

Omsætningskæden for H's gældsbrev

10.4.1.2.2 Modregning med negotiable fordringer og omsætningsgældsbreve

HR: Modregning over for en negotiabel hovedfordring er udelukket, medmindre erhververen senest på tidspunktet for erhvervelsen vidste, at debitor havde en modfordring, og at debitor vil lide tab, hvis denne modfordring afskæres, jf. GBL § 18, stk. 1.²⁰¹

Eksempel

H køber en computer af O til en værdi af 10.000 kr. Som betaling for computeren udsteder H et gældsbrev, hvor der står, at H erklærer at skyldes "O eller ordre" 10.000 kr. O overdrager derefter gældsbrevet til E. Kort derefter køber O en printer af H til en værdi af 3.000 kr. Da det ikke ser ud til, at O kan betale lige foreløbig trods løfter om det modsatte, vil H gerne modregne i O's krav mod ham på 10.000 kr., som er overdraget til E via gældsbrevet. E kender ikke til aftalen om printeren mellem O og H.

Fordi kravene ikke kommer fra den samme aftale, og fordi der er tale om et omsætningsgældsbrev ("eller ordre"), kan H ikke modregne i de 10.000 kr., medmindre E senest, da E erhvervede gældsbrevet fra O, vidste, at H havde krav på de 3.000 kr. (modfordringen), og at H ville lide tab, hvis de 3.000 kr. blev afskåret. Da aftalen om printeren mellem O og H imidlertid slet ikke var indgået, da E erhvervede gældsbrevet fra O, havde E selvsagt ikke kendskab til denne. Derfor er H afskåret fra at modregne de 3.000 kr. for printeren i de 10.000 kr.

U: Modregningsretten bevares, når der er tale om konnekse fordringer, jf. GBL § 18, stk. 2

²⁰¹ Eyben s. 179

UU: Modregningsadgangen for konnekse fordringer fortabes efter betingelserne i GBL § 15. Adgangen til at modregne en konneks fordring kan fortabes, hvis:

- a) erhververen ved overdragelsen har fået ret til den negotiable fordring,
- b) har fået fordringen i hænde, jf. GBL § 15, stk. 1, og
- c) erhververen har erhvervet den negotiable fordring på et tidspunkt, hvor han hverken vidste eller havde mistanke (ond tro), at der forelå omstændigheder, som kunne bevirke modregning, jf. GBL § 15, stk. 2.

Hvis erhververen kun havde "grund til mistanke" om en konneks modregningsadgang, bevarer modregneren sin adgang til at foretage modregning, jf. GBL § 15, stk. 2.²⁰²

Bemærk at der ifølge GBL § 18, stk. 1, kræves sikker viden ("vidste") om modfordringen hos erhververen, for at modregning over for en negotiable fordring kan bevares, mens GBL § 15, stk. 2, blot kræver, at erhververen "vidste eller havde grund til mistanke" om modfordringen, for at adgangen til at modregne i en negotiable fordring kan fortabes.

Man kan derfor formulere det sådan, at den praktiske hovedregel er, at skyldner også mister modregningsretten for konnekse krav ved overdragelse af en negotiable fordring.

Eksempel

O lejer en lejlighed til H til en månedlig leje af 10.000 kr. Som betaling for én af huslejeløbene udsteder H et gældsbrev, hvor der står, at H erklærer at skyldes O "eller ordre" 10.000kr. Det var almindeligt kendt i byen, som O og H boede i, at O ikke var den fineste udlejer, og der havde jævnligt været snak i krogene om, at lejemålet så faldefærdigt ud. O overdrager derefter gældsbrevet til E, der også kom fra samme by som O og H. Efter O's overdragelse af gældsbrevet finder H ud af, at der er mangler ved det lejede, og det bliver ved en domstol afgjort, at H har et erstatningskrav mod O på 5.000 kr. Dette vil H gerne modregne i O's krav mod ham på 10.000 kr., som er overdraget til E via gældsbrevet.

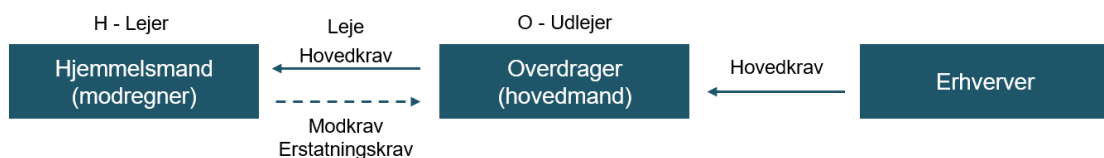
Fordi O og H's krav er konnekse, idet de udspringer af samme aftale - om lejemålet - og fordi der er tale om et omsætningsgældsbrev jf. GBL § 11, stk. 2

²⁰² Eyben s. 179

("eller ordre"), bevarer H som udgangspunkt sin modregningsret, dvs. retten til at modregne de 5.000 kr. i de 10.000 kr. jf. GBL § 18, stk. 2. H kan dog fortabe retten til at modregne, hvis E 1) har fået ret til den negotiable fordring, 2) har fået fordringen i hænde, og 3) hverken vidste eller burde vide, at der forelå omstændigheder, som kunne bevirke modregning.

I det her tilfælde har E fået retten til den negotiable fordring på 10.000 kr., fordi O har overdraget gælds brevet til ham, og E har desuden fået gælds brevet i hænde. Det kan diskuteres, om E burde vide, at H kunne have et erstatningskrav for mangler mod O, da det er "almindeligt kendt i byen", at O ikke er den fineste udlejer, og at lejemålet så faldefærdigt ud. At lejemålets stand er alment kendt giver imidlertid ikke E noget indblik i den aftale, der er indgået mellem O og H om lejemålet (man kan f.eks. sagtens indgå en aftale om et gammel lejemål i dårlig stand, uden at det bevirker, at der er tale om mangler), og derfor kan det næppe siges, at E "burde vide", at der var modregningsomstændigheder.

Illustration af eksemplet

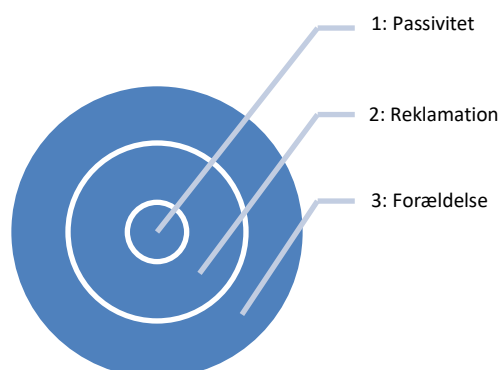
11. FORÆLDELSE

11.1 PASSIVITETSREGLERNE OG FORHOLDET MELLEM DEM

Som et udslag af den almindelige loyalitetspligt, skal kreditor reagere inden for et vist tidsrum, hvis han ønsker at gøre et krav gældende over for en debitor, der ikke har leveret kontraktmæssigt.

Denne reaktionspligt udgøres fortrinsvist af passivitetsreglerne om reklamation og forældelse. Passivitetsreglerne sætter grænserne for, hvor længe kreditor kan eventuelle krav gældende mod debitor i anledning af ikke-kontraktmæssig levering. Hensynet er at sikre klarhed for debitor over kreditors stilling og at beskytte debitor mod, at denne har indrettet sig på, at en fordring ikke gøres gældende.

Selvom de tjener sammenlignelige formål, kan fristen efter reklamationsreglerne henholdsvis forældelsesreglerne beregnes forskelligt. En fordring kan være bortfaldet som følge af manglende reklamation, uanset at der ikke er indtrådt forældelse, ligesom en fordring kan være bortfaldet som følge af forældelse, uanset at der er reklameret rettidigt. Dertil skal nævnes, at en fordring kan være ophevet ved passivitet, uanset at reklamationsfristen ikke er udløbet, og uanset at der ikke er indtrådt forældelse. Forældelsesfristen sætter i den forbindelse den yderste grænse for, hvor lang tid kreditor kan forholde sig passivt til misligholdelsen.²⁰³

²⁰³ For hele afsnit 11.1; Eyben s. 180-183

11.2 PASSIVITETSGRUNDSÆTNINGEN

Forældelses- og reklamationsreglerne suppleres af passivitetsgrundsætningen, der har til formål at tage hensyn til den debitor, der er i vildfarelse om et krav eksistens.

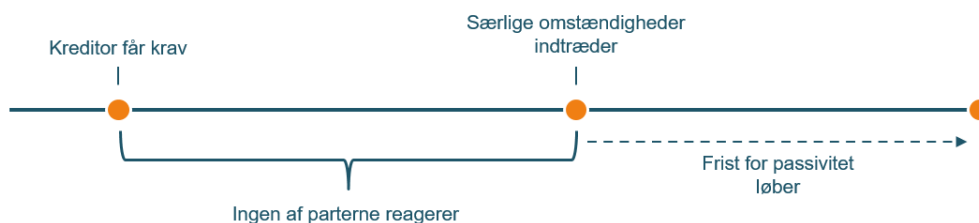
Efter passivitetsgrundsætningen pålægges kreditor en reaktionspligt, således at kreditor skal gøre debitor opmærksom på sit krav, idet kravet ellers bortfalder. Det kan ses som et udslag af loyalitetspligten.

Der indtræder alene reaktionspligt efter passivitetsgrundsætningen, (i) hvis debitor er i god tro om kravets beståen, eller om det bliver gjort gældende, og (ii) hvis kreditor er i ond tro om kravet beståen, og om at debitor er i vildfarelse herom.

Det skal således vurderes om debitor er i god tro om kravets eksistens, således at han hverken ved eller burde vide, at der eksisterer et krav, eller har en begrundet formodning om, at kravet er ophørt, eller ikke forventer, at kravet vil blive gjort gældende. Derudover skal det vurderes om kreditor er i ond tro om kravets eksistens og debtors vildfarelse, således at kreditor ved eller bør vide, at debitor er i god tro. Det afgørende er, at kreditors adfærd skal siges at kunne have givet debitor en opfattelse af, at kravet ikke vil blive gjort gældende, og det er i den forbindelse ikke tilstrækkeligt, at kreditor blot ikke har gjort kravet gældende i en periode, jf. også U 1999.522 Ø, hvor der, trods at kreditor ikke havde gjort kravet gældende i 15 år, ikke forelå sådanne særlige omstændigheder, at debitor havde en "berettiget forventning" om, at kreditor havde opgivet kravet.

Passivitetens varighed skal beregnes fra det tidspunkt, hvor der indtrådte de særlige omstændigheder, der burde have givet kreditor anledning til at gøre kravet gældende.

Eksempel: Kreditor får et krav mod debitor den 1. januar 2020. Debitor såvel som kreditor forholder sig herefter passivt. Den 1. januar 2021 indtræder særlige omstændigheder, som gør, at kreditor bør gøre debitor opmærksom på sit krav. Kreditors reaktionspligt indtræder den 1. januar 2021, og det er fra dette tidspunkt, at kreditors passivitet skal beregnes.

En særlig omstændighed, der som udgangspunkt pålægger kreditor en reaktionspligt, er, at debitor udtrykker over for kreditor, at kravet ikke består. Forholder kreditor sig passiv heroverfor, tyder mest på, at kreditor har accepteret, at kravet ikke (længere) består.

Der er forskel på, om kreditor opgiver et krav, eller om kravet bortfalder ved passivitet, eftersom opgivelse forudsætter et løfte. Løftet kan foreligge stilltende, og det kan i den forbindelse være de samme momenter, der skal inddrages i en vurdering af, om kravet er opgivet eller bortfaldet på grund af passivitet. Retsvirkningerne er desuden de samme, og set fra debitorens perspektiv, er det uden betydning, om kreditor har skabt en forventning om, at kravet er opgivet, eller at det ikke vil blive gjort gældende.²⁰⁴

11.3 FORÆLDELSE

11.3.1 Forældelseslovens anvendelsesområde

Forældelsesloven gælder for alle typer af fordringer på penge eller andre ydelser, jf. forældelseslovens § 1.

Både formueretlige fordringer og fordringer af anden karakter, herunder familieretlige (eksempelvis krav på underholdsbidrag) eller offentligretlige krav (eksempelvis krav på sociale ydelser), er omfattet af forældelseslovens frister. Forældelsesloven omfatter både krav, der udspringer af et ensidigt og et gensidigt bebyrdende kontraktforhold.²⁰⁵

²⁰⁴ For hele afsnit 11.2; Eyben s. 185-188

²⁰⁵ Eyben s. 196

Tingsretligt beskyttede fordringer (dvs. krav som er beskyttet ved tinglysning) er også omfattet af forældelsesloven, jf. UfR 1958.1231 V.

En tingsretligt beskyttet fordring kan f.eks. være en forkøbsret til en fast ejendom. En forkøbsret til fastejendom er stadig omfattet af forældelsesloven, selvom den er tinglyst, jf. UfR 1927.484 V.

Her er det vigtigt at skelne: Retten til at blive ejer kan forældes, mens retten til at være ejer ikke omfattes af forældelsesreglerne, fordi dette ikke er en fordring. En allerede etableret ejendomsret kan altså ikke bortfalde i medfør af forældelsesreglerne.²⁰⁶

Andre rådighedsrettigheder, herunder brugsrettigheder, servitutter og grundbyrder, er omfattet af samme princip: selve rettigheden forældes ikke, men kravene, der støttes på retten, kan forældes, da disse er fordringer (eksempelvis krav på lejebetaling).

Forældelseslovens regler viger for særregler om forældelse i anden lovgivning, jf. FOL § 1 og se nærmere udfyldningsreglen FOL § 28.

Forældelsesloven kan desuden fraviges ved aftale mellem parterne, men ikke ved forudgående aftale til skade for skyldneren, jf. FOL § 26, stk. 1. Dette betyder, at der ikke gyldigt kan indgås aftale om en længere forældelsesfrist end hjemlet i forældelsesloven.²⁰⁷

Forældelseslovens regler kan desuden ikke fraviges ved forudgående aftale til skade for en fordringshaver, som er forbruger, når skyldneren er en erhvervsdrivende. Dermed kan der i sådanne tilfælde ikke indgås en forudgående gyldig aftale om en kortere forældelsesfrist end hjemlet i forældelsesloven.²⁰⁸

Hvis en aftale om fravigelse af forældelsesloven indgås efterfølgende, er aftalen derimod gyldig for begge parter, men aftalen kan fortsat rammes af de alminde-

²⁰⁶ Ibid.

²⁰⁷ Eyben s. 197

²⁰⁸ Ibid.

lige ugyldighedsregler, bl.a. aftalelovens § 36. Som udgangspunkt kan det aftales, at forældelsesfristen forlænges, når denne er begyndt at løbe, ligesom debitor kan give afkald på at påberåbe sig forældelse, når forældelsesfristen er udløbet.²⁰⁹

11.3.2 Forældelsesfristens varighed

HR: Fordringer forældes efter 3 år, jf. FOL § 3, stk. 1.

U1: Der gælder en længere forældelsesfrist i medfør af FOL §§ 4-8.

11.3.3 Hvornår løber fristen fra?

HR: Forældelsesfristen løber fra fordringens forfaldstidspunkt, jf. FOL § 2, stk. 1, dvs. fra det tidligste tidspunkt, hvor kreditor kunne kræve fordringen opfyldt.²¹⁰

U1: Hvis fordringshaver var ubekendt med fordring eller skyldner, løber fristen først fra fordringshaver fik eller burde have fået kendskab til dette, jf. FOL § 3, stk. 2.²¹¹ (se afsnit 11.3.6)

U2: Kreditor indgår aftale med debitor om henstand, hvorved forfaldstidspunktet udskydes.²¹²

U3: Debitor har efter lovgivningen eller aftale krav på løbedage eller en tilsvarende betalingsfrist, jf. FOL § 2, stk. 2, hvorved forældelse først løber fra fristens udløb.

U4: Ved krav som følge af misligholdelse af en kontrakt, løber forældelsen fra misligholdelsestidspunktet, jf. FOL § 2, stk. 3, hvilket afhænger af misligholdelsens karakter og de misligholdelsesbeføjelser, der gøres gældende.

²⁰⁹ Eyben s. 197

²¹⁰ Eyben s. 201

²¹¹ Eyben s. 202

²¹² Ibid.

U5: Krav om erstatning uden for kontraktforhold forfalder, når skaden er indtrådt, jf. FOL § 2, stk. 4.

11.3.4 Beregning af forældelsesfristen

Ved beregning af forældelsesfristen regnes der med hele dage, og begyndelsesdagen skal ikke medregnes, jf. FOL § 27, stk. 1. Hvis forældelsesfristen udløber i en weekend eller på en helligdag, skal fristen udstrækkes til den efterfølgende hverdag, jf. FOL § 27, stk. 2.

Skal ydelsen præsteres i rater, vil forældelsesfristen skulle beregnes særskilt for de enkelte raters forfaldstid. Hvis forpligtelsen er betinget, skal forældelsesfristen beregnes fra det tidspunkt, hvor betingelsen opfyldes.²¹³

11.3.5 Særregler om forældelse

Værgemål o.l.

Der findes særlige regler om det tidspunkt, hvorfra forældelsesfristen skal beregnes, for så vidt angår situationer, hvor en person har en særlig forpligtelse til at varetage en andens interesser, jf. nærmere FOL § 9 om værgemål og FOL § 10 om fuldmagts- og selskabsforhold.

Regreskrav og forældelse

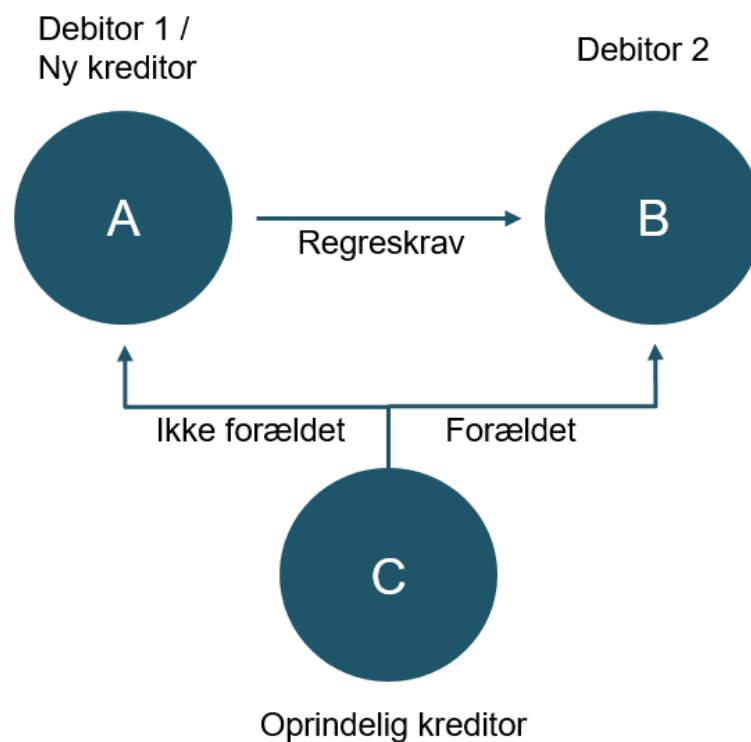
Der gælder også særlige regler for de såkaldte regreskrav. Regreskrav er eksempelvis, når flere personer hæfter for den samme gæld, og én af de personer indfrier hele gælden. Så vil den person, der har indfriet gælden have krav på, at de øvrige skyldnere betaler deres del. Derfor kan den, der har indfriet, gøre regreskrav imod dem.

For regreskrav gælder, at den nye kreditor, der opfylder debtors udestående hos kreditor, erhverver et regreskrav mod debitor, hvorefter den nye kreditor indtræder i den oprindelige kreditors retsstilling overfor debitor og får samme retsstilling som den oprindelige kreditor havde overfor debitor. Den nye kreditors regreskrav mod debitor er dermed undergivet den samme forældelse, som gjaldt for den oprindelige kreditors krav mod debitor.²¹⁴

²¹³ Eyben s. 202

²¹⁴ Eyben s. 206

Eksempel: Hvis den oprindelige kreditors krav mod debitor er undergivet den 3-årige forældelsesfrist, og den nye kreditor opfylder den oprindelige kreditors krav på et tidspunkt, hvor der er 2 år til, at kravet forældes, har den nye kreditor 2 år til at gøre regreskravet gældende mod debitor. Er forældelsen af den oprindelige kreditors krav mod debitor suspenderet, kan den nye kreditor også påberåbe sig suspensionen. Den nye kreditor kan dog ikke påberåbe sig en "selvstændig" suspension i forhold til debitor.²¹⁵

Når der er flere solidarisk hæftende skyldnere (debitorer) får medskyldnere en tillægsfrist på 1 år, jf. FOL § 12, stk. 2, i hvis:

- 1) en af skyldnerne opfylder den oprindelige kreditors fordring mod den pågældende skyldner,
- 2) der indgås en suspensionsaftale mellem den oprindelige kreditor og en af skyldnerne, eller

²¹⁵ Eyben s. 207

- 3) kreditor iværksætter afbrydelse af forældelsen overfor en af skyldnerne, eksempelvis ved sagsanlæg.²¹⁶

Reglen gælder kun for regreskrav i solidariske skyldforhold og ikke ved andre typer af regreskrav. Skyldforholdets karakter har i denne forbindelse ingen betydning, fordi reglen eksempelvis gælder i kautionsforhold, ved solidarisk hæftelse for flere erstatningsansvarlige og ved udstedelse af gældsbeholdning med flere solidarisk hæftende skyldnere. Reglen om tillægsfristen på 1 år gælder, uanset om kreditors krav mod den pågældende debitor ville være forældet på det relevante tidspunkt.

Et eksempel er et erstatningskrav mod to skadevoldere, hvor forældelsen af kreditors krav er suspenderet i forhold til den medskyldner, der nu søger regres, men ikke i forhold til den debitor, mod hvem der søges regres, hvorfor kravet imod denne nu fra den oprindelige kreditors perspektiv er forældet, hvilket den dog ikke vil være for den nye kreditor, der indrømmes tillægsfristen på 1 år.²¹⁷

11.3.6 Suspension af forældelsesfristen - fordringshaver var ukendt med krav eller skyldner

Suspension indebærer, at forældelsesfristen ikke løber i den periode, hvor kreditor ikke havde og ikke burde have kendskab til fordringen eller skyldneren, jf. FOL § 3, stk. 2. Forældelsesfristen på 3 år i medfør af § 3, stk. 1 begynder dermed først at løbe fra det tidspunkt, hvor kreditor får kendskab eller burde have fået kendskab til fordringen. Kreditor skal gøre rimelige bestræbelser på at undersøge de omstændigheder, som kan gøre ham bekendt med eksistensen af kravet og identiteten af debitor.²¹⁸

Det er kun hvis kreditor ikke har kendskab til de faktiske forhold, som begrunder kravet, at suspensionsreglen finder anvendelse. F.eks. hvis en huskøber ikke har haft kendskab til skimmel under gulvet i sit nyerhvervede hus. En retsvildfarelse vil ikke kunne begrunde suspension, f.eks. når kreditor ikke kender til de retsregler eller fortolkningen af de regler, som udgør det retlige grundlag for fordringen.²¹⁹

²¹⁶ Eyben s. 206-208

²¹⁷ Eyben s. 208

²¹⁸ Eyben s. 209

²¹⁹ Eyben s. 218-219

Suspensionsreglen finder ofte anvendelse i forbindelse med skjulte mangler ved løsøre, fast ejendom eller entreprise og ved personskaade, hvor følgerne af skaden senere viser sig at være udover, hvad der kunne påregnes ved skadens pådragelse.²²⁰

Hvilke fordringer gælder suspensionsreglen for?

Suspensionsreglen i § 3, stk. 2 gælder kun, hvis fordringen er omfattet af hovedreglen i § 3, stk. 1, eller hvis fordringen udspringer af et ansættelsesforhold, jf. FOL § 4 stk. 2. Derimod gælder suspensionsreglen ikke for de længere forældelsesfrister, som er oplyst i FOL §§ 5-8.

Hvornår ophører suspensionen?

Suspensionen ophører, når kreditor faktisk får kendskab til kravet. Det beror på en samlet vurdering, hvornår kreditor har fået eller burde have fået kendskab til kravet – særligt kan det være svært at fastlægge, hvornår kreditor "burde have fået kendskab" til et krav.

Der må i den forbindelse tages hensyn til kreditors muligheder for at kende til de omstændigheder, der begrundet fordringen. Hvis kendskabet hertil forudsætter en fagkundskab indenfor området, som kreditor ikke har, kan det ikke kræves, at kreditor har indledt en nærmere undersøgelse af omstændighederne. Dette gælder uanset om en fagkyndig indenfor området ville have opdaget omstændighederne, der begrundet kravet.²²¹

Eksempel

Det kan eksempelvis være, at det kræver en sagkyndig at konstatere, at der er skimmelsvamp under gulvet i en ny erhvervet ejendom. Det kan ikke her kræves, at kreditor selv kunne brække gulvet op inden købet af huset, for at undersøge, om der var skimmel. I sådan tilfælde, vil forældelsesfristen først løbe fra det tidspunkt kreditor burde have opdaget skimmelen, f.eks. ifm. En ombygning, hvor en håndværker gør kreditor opmærksom på skimmelen.

²²⁰ Eyben s. 209

²²¹ Eyben s. 210-211

11.3.7 Absolutte forældelsesfrister

Udover den almindelige 3-årige forældelsesfrist, gælder der også absolutte forældelsesfrister for fordringer, hvor forældelses senest indtræder (uanset suspension o.l.). Der findes absolutte forældelsesfrister, da forældelsesfristen ellers principielt ville kunne forlænges i det uendelige - f.eks. i kraft af suspensionsreglen i FOL § 3, stk. 3.

Den absolutte frists varighed

HR: Der gælder en absolut frist på 10 år for fordringer, jf. FOL § 3, stk. 3, nr. 2-4.

U1: Der gælder en absolut frist på 30 år for fordringer på erstatning eller godtgørelse i anledning af personskade, jf. FOL § 3, stk. 3, nr. 1

U2: Der gælder en absolut frist på 30 år for fordringer på erstatning for skade forvoldt ved forurening af luft, vand, jord eller undergrund eller ved forstyrrelser ved støj, rystelser eller lignende, jf. FOL § 3, stk. 3, nr. 1

U3: der gælder ingen grænse for, hvor længe forældelsesfristen kan være suspenderet for krav om erstatning for erhvervssygdomme, som er omfattet af arbejdsskadesikringen, jf. FOL § 3, stk. 4 (gælder både krav mod arbejdsskadesikringen og mod andre, herunder arbejdsgiveren).²²²

Den absolutte frist løber fra samme tidspunkt som 3-års forældelsesfristen. Dermed kan suspensionen som hovedregel højst have effektiv virkning i en periode på 7 år, da den almindelige forældelsesfrist er på 3 år, og da den absolutte frist som hovedregel er på 10 år.²²³

Hvornår løber den absolutte forældelsesfrist fra?

HR: Forældelsesfristen løber fra fordringens forfaldstidspunkt.²²⁴

²²² Eyben s. 223

²²³ Eyben s. 210

²²⁴ Eyben s. 224

U1: Forældelsesfristen for person- og miljøskade i medfør af FOL § 3, stk. 3, nr. 1, løber fra tidspunktet, hvor skaden er forårsaget. Hvis den skadevoldende aktivitet er forvoldt over en periode, er ophøret af den skadevoldende aktivitet afgørende for fristens starttidspunkt.²²⁵

U2: Forældelsesfristen for krav om erstatning uden for kontraktforhold i medfør af FOL § 3, stk. 3, nr. 2, dvs. for andet end person- eller miljøskade, løber fra tidspunktet, hvor skaden er forårsaget. Hvis den skadevoldende aktivitet er forvoldt over en periode, er ophøret af den skadevoldende aktivitet afgørende for fristens starttidspunkt.²²⁶

11.3.8 Andre hindringer, som kan udelukke kreditor fra at inddrage sit krav hos debitor

Hvis kreditor er afskåret fra at forfølge sit krav, fordi han ikke kender eller burde kende debtors opholdssted, tildeles kreditor en tillægsfrist på 1 år, jf. FOL § 14. Det er et krav, at kreditor har gjort rimelige bestræbelser på at lokalisere debtors opholdssted.

Kreditor havde i **TfS 2010.148 Ø** gjort rimelige bestræbelser på at efterspore debtors opholdssted ved at henvende sig til folkeregisteret, som oplyste, at debitor var rejst til udlandet, men uden at oplyse kreditor om debtors adresse.

Eksempel: Kreditor kendte ikke debtors opholdssted, men får kendskab til dette et halvt år før forældelsesfristens udløb. I medfør af FOL § 14 gives der kreditor en tillægsfrist, som indebærer, at kreditor samlet har et ekstra halvt år til at inddrive kravet hos debitor.

Bestemmelsen i FOL § 14 gælder også andre hindringer end kreditors ukendskab til debtors opholdssted. Et eksempel herpå kan være, at kravet ikke kan håndhæves ved domstolene i det land, som debitor opholder sig i.²²⁷

De absolutte frister gælder også for de hindringer, som er omfattet af FOL § 14, jf. FOL § 14, stk. 2.

²²⁵ Eyben s. 223-224

²²⁶ Eyben s. 224

²²⁷ For hele afsnit 11.3.8; Eyben s. 221-222

11.3.9 Længere forældelsesfrister

11.3.9.1 Særligt retsgrundlag

Fordringer, som hviler på et særligt retsgrundlag, har en forældelsesfrist på 10 år, jf. FOL § 5.

En fordring hviler på et sikkert retsgrundlag, hvor der er udstedt et gældsbevis, jf. FOL § 5, stk. 1, nr. 1, hvor fordringen er registreret i en værdipapircentral, jf. FOL § 5, stk. 1, nr. 2, eller hvor fordringens eksistens og størrelse er anerkendt skriftligt eller fastslået ved forlig, påtegnet betalingspåkrav eller bindende afgørelse, jf. FOL § 5, stk. 1, nr. 3.

Det er i forbindelse med gældsbevis et krav, at gældsbeviset opfylder betingelserne om at være en skriftlig, ensidig, ubetinget erklæring om at skyldes et bestemt pengebeløb. Gældsbeviset kan enten være udstedt i forbindelse med fordringens stiftelse eller efter fordringens stiftelse.

Et særligt retsgrundlag kan foreligge, hvor der er truffet en bindende afgørelse, herunder en voldgiftsavgørelse eller administrativ afgørelse, som fastslår fordringens eksistens og størrelse. Retsforlig, frivillige forlig og påtegnede betalingspåkrav, som fastslår fordringens eksistens og størrelse, udgør også et særligt retsgrundlag, jf. i det hele FOL § 5, stk. 1, nr. 3.²²⁸

²²⁸ For hele afsnit 11.3.9.1; Eyben s. 225-227

Senere forfaldne renter m.v. omfattes ikke af reglen, men forældes efter den almindelige regel i FOL § 3, stk. 1, jf. FOL § 5, stk. 2.

11.3.9.2 Pengelån

Forældelsesfristen for et pengelån er på 10 år efter forfaldstidspunktet, jf. FOL § 6, stk. 1. Reglen finder både anvendelse for lån, der ydes i private låneforhold og af eksempelvis pengeinstitutter. Både pengelån på et bestemt beløb og et variabelt beløb er omfattet af den længere forældelsesfrist. Derimod er renter og gebyrer som udgangspunkt ikke omfattet af reglen, og de har derfor en 3-årig forældelsesfrist, jf. FOL § 6, stk. 3.

Ved pengelån vil det oftest være aftalt en tilbagebetalingsfrist for lånet. Dette udgør forfaldstidspunktet, som også er det tidspunkt, hvor 10-års fristen løber fra. Hvis lånet skal tilbagebetales i afdrag, vil forældelsesfristen for afdragene løbe fra det specifikke afdrags forfaldstidspunkt.²²⁹

Forældelsesfristen for kautionister er den samme som den, der gælder for hovedskyldneren, jf. FOL § 11. Da kaution i langt størstedelen af tilfældene omfatter pengelån, vil forældelsesfristen sædvanligvis være 10 år fra tidspunktet, hvor kautionsforpligtelsen forfalder, jf. FOL § 6, stk. 1, jf. FOL § 11. Dette er tidspunktet for hovedskyldnerens misligholdelse af tilbagebetalingsaftalen i selvskyldnerkautionstilfælde. Forældelsesfristen for kautionisters regreskrav mod hovedskyldneren eller øvrige kautionister reguleres af FOL § 12.

11.3.9.3 Andre særregler

Fordringer, der udspringer af ansættelsesforhold, er underlagt en forældelsesfrist på 5 år, jf. FOL § 4, stk. 1.

Indlån i pengeinstitutter er underlagt en forældelsesfrist på 20 år, jf. FOL § 7.

Fordringer på løbende underholdsytelser, f.eks. pension, er underlagt en forældelsesfrist på 10 år fra den dag, hvor den sidste ydelse blev betalt, jf. nærmere FOL § 8.

²²⁹ For hele afsnit 11.3.9.2; Eyben s. 228-229

11.4 Afbrydelse af forældelse

11.4.1 Hvad kan afbryde forældelse?

Kreditor kan afbryde forældelsen af en fordring inden forældelsesfristens udløb ved:

- 1) en skylderkendelse fra debitor efter FOL § 15
- 2) iværksættelse af retslige skridt efter FOL §§ 16-18

Skylderkendelse foreligger, hvor debitor erkender at skyldte en bestemt fordring til kreditor. En skylderkendelse kan foreligge stiltiende ved debitores handle-måde, jf. FOL § 15 in fine.

Retslige skridt omfatter tre tilfælde, som skal være foretaget inden forældelses-fristens udløb:

- 1) hvor sagen indbringes for en myndighed, som træffer en bindende afgørelse, der fastslår kravets eksistens og afgørelse, jf. FOL § 16 (for eksempel sagsanlæg ved domstolen)
- 2) universalforfølgningsskridt, jf. FOL § 17 (for eksempel anmeldelse af krav i konkursbo)
- 3) individualforfølgningsskridt, jf. FOL § 18 (for eksempel anmodning til fogedretten om foretagelse af udlæg)

Virkningen af afbrydelsen indtræder, når det retslige skridt fører til det resultat, som kreditor havde til hensigt at opnå, for eksempel ved afsigelse af en dom, som fastlår kravet. Den nye forældelsesfrist regnes fra tidspunktet for afslutningen af det retslige skridt.

Uanset om fordringen er omfattet af 3-års fristen eller af en længere frist, er kravene til afbrydelse af forældelsesfristen de samme.²³⁰

11.4.2 Retsvirkninger af forældelsesfristens afbrydelse

HR: Den nye forældelsesfrist er af samme længde, som den frist, der blev afbrudt, jf. FOL § 19, stk. 1.

²³⁰ For hele afsnit 11.4.1; Eyben s. 230-233

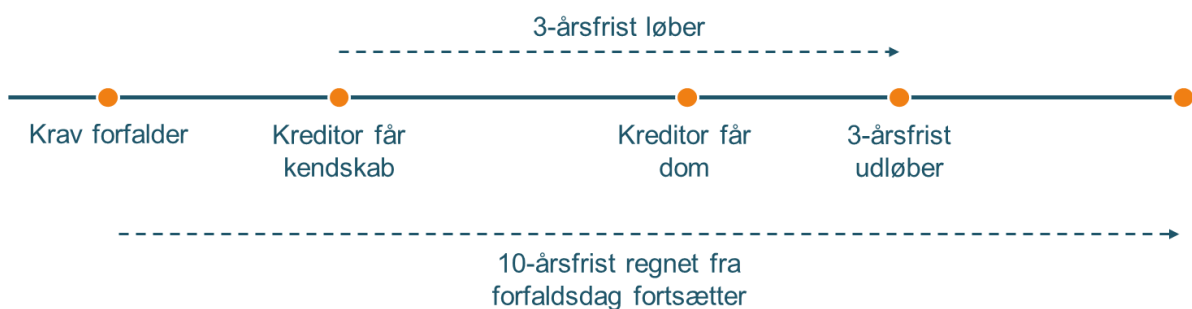
U: Hvis afbrydelsen af forældelsesfristen resulterer i, at der skabes et særligt retsgrundlag efter FOL § 5, er forældelsesfristen 10 år.

Afbrydelse af forældelsesfristen indebærer, at der starter med at løbe en ny forældelsesfrist. Den nye frist løber enten fra tidspunktet for debtors skylderken-delse eller fra afslutningen af de retslige skridt, som er iværksat af kreditor, jf. FOL § 19, stk. 2-6. Den nye forældelsesfrist vil være af samme længde, som den frist, der blev afbrudt, jf. FOL § 19, stk. 1. Dette betyder for eksempel, at hvis fordringen var undergivet den 3-årige forældelse, vil en afbrydelse af denne frist medføre, at der løber en ny 3-årig frist. Formålet hermed er at give kreditor til at inddrive fordringen.²³¹

En undtagelse hertil er i de tilfælde, hvor afbrydelsen af forældelsesfristen resulterer i, at det skabes et særligt retsgrundlag efter FOL § 5. Dette kan for eksempel være, at et sagsanlæg resulterer i en dom, som fastslår fordringens eksistens og størrelse. Selvom fordringen var undergivet en 3-års frist, medfører dommen, at der begynder en ny 10-års frist fra dommens afsigelse, jf. FOL § 5, jf. FOL § 19, stk. 1.

Begyndelsestidspunktet for fristen er forfaldstidspunktet som bestemt i FOL § 2, og fristen på de 10 år løber således ikke fra dommens afsigelse el.lign.²³²

Eksempel: Er en sag vedrørende en fordring omfattet af FOL § 3 indbragt for domstolene 2 år efter forfaldstidspunktet, jf. FOL § 2, og afsiges der herefter dom præcis 1 år efter, og fastslår dommen fordringens eksistens og størrelse, jf. FOL § 5, stk. 1, nr. 3, vil fordringen forfalde 7 år senere.

²³¹ Eyben s. 231

²³² Iversen II s. 225

11.4.3 Foreløbig afbrydelse

Hvis ikke de retslige skridt medfører det tilsigtede resultat, for eksempel afsigelse af dom, betyder reglerne i FOL §§ 20-22 om foreløbig afbrydelse, at kreditor gives en tillægsfrist på 1 år til at iværksætte endelig afbrydelse.²³³

Udgangspunktet er, at det ikke har betydning, hvad årsagen er til, at kreditor ikke opnåede det tilsigtede resultat med de retslige skridt. Dette gælder medmindre, at de foretagne retslige skridt åbenbart ikke har kunnet føre til kreditors tilsigtede resultat.²³⁴

11.5 Retsvirkninger af forældelse

HR: Forældelse er en materiel ophørsgrund af kravet, jf. FOL § 23, stk. 1.

U: Et forældet krav kan anvendes til modregning over for krav, der udspringer af samme kontraktforhold eller i øvrigt er konnekse, jf. FOL § 24.

Forældelse kan også have accessoriske virkninger, dvs. medføre bortfald af andre krav eller rettigheder, der er knyttet til den forældede fordring. Dette gælder:²³⁵

- 1) Renter af fordringen, selvom rentekravet ikke isoleret set ville være forældet, jf. FOL § 23, stk. 2.
- 2) Krav mod en kautionist, når den kautionssikrede fordring er forældet.
- 3) Krav mod en tredjemand, der har stillet tredjemandspant, når fordringen er forældet
- 4) Sikkerhed i debtors aktiver i form af underpant, udlæg eller ejendomsforbehold, når fordringen er forældet, jf. FOL § 25.

²³³ Eyben s. 234

²³⁴ Eyben s. 237

²³⁵ Eyben s. 241

EFTERSKRIFT

Kompendiet er ajourført med lovændringer samt retspraksis til og med december 2020.

Kompendiet i 5. udgave er udarbejdet af Line Liv Lütken, advokatfuldmægtig hos Kromann Reumert.

København, december 2020.

STIKORDSREGISTER - 2. DEL

Adækvans	35, 38
Afbestillingsret.....	4
Afgørende tidspunkt.....	25
Afhjælpning	10
Afhjælpningspligt.....	10
Afhjælpningsret.....	11
Afsendelseskøb	15
Alskyldserklæring	57
Ansvarsforsikring.....	62
Ansvarsfraskrivelse	46
Ansættelsesforhold	6
As is-klausuler	46
Avancetab	35
Beløbsbegrænset kaution	56
Beregningen af et forholdsmæssigt afslag	25
Bestillingskøb	7, 16
Biforpligtelse	17
Bristet forudsætning	3
Brøkdelsregres.....	64
Bytte af løsøre	12
Casus mixtus cum culpa.....	33
Caveat emptor	37
Compensatio lucri cum damno.....	36
Culpareglen	27
Culpastandarden	28
Debitors uvidenhed om sin forpligtelse	32
Debitorskifte.....	60
Delkaution	56
Delleverance.....	15
Delvis solidarisk hæftelse	53
Den negative kontraktinteresse	41
Deponere	50
Detentionsret.....	12
Dobbeltforsikring	55
Driftstab	35

Egen skyld	36
Entreprise	16
Entreprisekontrakt	22
Erstatningens omfang	34
Forbrugerkøb	9
Force majeure.....	5
Fordringshavermora	49
Forholdsmæssigt afslag	24
Fortrydelsesret.....	4
Forventningsinteressen	28
Fuld erstatning.....	34
Fuldstændig solidarisk hæftelse	53
Garanti	19, 44
Gaveløfter	30
Genuskøb.....	9
Henstand med betaling af den kautions sikrede fordring.....	61
Hoveddebitor	63
Hæftelse uden for kontrakt.....	62
Interventionsbetaling	63
Kausalitet	33
Kaution.....	55
Kautionens omfang	59
Konkurrenceklausul.....	6
Konkurrenceklausuler	48
Konneksitet	13
Konnossement	15
Kontrakaution	57
Konventionalbod.....	47
Kreditforsikring	55
Kreditorskifte.....	60
Kreditrente.....	38
Kurstabet.....	40
Køb af fast ejendom	12, 16
Leje	16
Leje af fast ejendom	10
Lejeaftaler.....	8

Lejeforhold	9
Loyalitetspligt	58
Løsørekøb	9
Lån til brug	33
Maskinklausul	45
Morarente	38
Naturalopfyldelse.....	3
Obligatio perpetuatur	33
Ophævelse	17
Ophævelse af helt eller delvist opfyldte kontrakter.....	20
Ophævelse ex nunc.....	23
Ophævelse ex tunc	23
Ophævelseserklæringen	17
Oprindelig vanhjemmel	32
Opsigelse med forkortet varsel.....	4
Overskudsregres	64
Pengemangel	32
Personlige ydelser.....	6
Positiv opfyldelsesinteresse	27, 34
Prisdifferencetabet.....	35
Pro rata-hæftelse	53
Procesklausuler	48
Procesrente	39
Professionsnorm	28
Reklamation	20
Ren fordringshavermora	49
Resultatløse kontraktforhandlinger.....	42
Retentionsret	12
Retsmangel	32
Retsvildfarelse	32
Risikoen for ydelsen	50
Samkaution	57
Samtidighedsgrundsætningen	12
Selvskyldnerkaution	56
Selvstændigt virkende tredjemænd	29
Simpel kaution.....	56

Skade, som skadevolderen har forvoldt i privatlivet	30
Solidarisk hæftelse	53
Specieskøb	9
Støtteerklæring	55
Subrogation.....	63
Svig	19
Tab af chance	34
Tabsbegrænsning	7
Tabsbegrænsningsforpligtelse	37
Tabskaution.....	56
Tidsbundne ydelser	51
Tidsinteressen.....	35
Tilbageholdsret	12
Tillidsinteressen	28, 42
Transportaftaler	8
Udenretlig inddrivelse af fordringen.....	39
Umulighed.....	5
Urigtig forudsætning	3
Urigtige oplysninger og fejlagtige råd	42
Urimelige aftalevilkår	48
Vanhjæmmel	5
Vedvarende skyldforhold	16
Værkslejekontrakter.....	12
Væsentlig misligholdelse	18